

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff och vissa därtill hörande lagar

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att en ny straffrättslig påföljd som kallas ungdomsstraff skall tas i bruk på försök. Ungdomsstraffet skall kunna användas som straff för brott som begåtts av någon som inte har fyllt 18 år, när böter inte är en tillräckligt sträng påföljd på grund av brottets allvarlighet och det inte finns vägande skäl som kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Ungdomsstraffet är således avsett att tillämpas på sådana brott för vilka det för närvarande utdöms villkorligt fängelsestraff. Ungdomsstraffet är huvudsakligen avsett att användas när gärningsmannen redan tidigare har ådömts minst ett villkorligt straff. I undantagsfall skall också en förstagångsförbrytare kunna dömas till ungdomsstraff, om hans sociala situation ger anledning till detta.

Enligt förslaget skall ungdomsstraffet bestå av ungdomstjänst och övervakning. Ungdomstjänsten skall delvis vara en form av samhällstjänst som är anpassad för 15—17-åringar. Ungdomstjänsten skall också omfatta uppgifter och aktiviteter som främjar den ungas sociala verksamhetsförmåga. Dessa uppgifter kan t.ex. vara kurser och undervisningsprogram med hjälp av vilka den ungas livssituation reds ut. Till ungdomstjänst kan dömas i minst 10 och högst 60 timmar. Det

centrala i övervakningen skall vara samtal om det brott som har begåtts och dess följder. Övervakningens uppgift skall också vara att stöda och vägleda den unga. Den unga skall ställas under övervakning för en viss tid som bestäms av domstolen, minst tre månader och högst ett år.

Enligt förslaget skall försöksverksamhet med ungdomsstraff i det första skedet pågå under tre års tid inom vissa domstolars områden. Kriminalvårdsföreningen skall svara för verkställigheten av ungdomsstraffet.

I propositionen föreslås att det skall stiftas en temporär lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff. Det föreslås dessutom att de ändringar som ibruktageandet av ungdomsstraffet medför skall göras i strafflagen och vissa andra lagar. Propositionen innehåller också förslag till ändring av stadgandena om åtals- och domseftergift så att medling mellan gärningsmannen och målsäganden skall nämnas särskilt i lagen som en grund för åtals- och domseftergift.

Propositionen ansluter sig till budgetpropositionen för 1997 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna föreslås träda i kraft i början av 1997. Lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff föreslås vara i kraft till utgången av 1999.

INNEHÅLL

	Sida
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	4
2.1. Lagstiftning och praxis	4
2.2. Lagstiftningen i de övriga nordiska länderna	5
2.3. Bedömning av nuläget	6
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	7
3.1. Ungdomsstraff	7
3.2. Medling	8
4. Problem i anknytning till genomförandet av försöksverksamheten	8
5. Val av områden för försöksverksamheten	9
6. Propositionens verkningar	9
7. Beredningen av propositionen.	9
8. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	10
DETALJMOTIVERING	11
1. Lagförslagen	11
1.1. Lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff	11
1.2. Förordningen om införande av strafflagen	22
1.3. Strafflagen	23
3 kap. Om grunder som utesluta eller minska gärnings straffbarhet	23
1.4. Straffregisterlagen	23
1.5. Lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel	24
1.6. Lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	24
2. Närmare stadganden och bestämmelser	24
3. Ikraftträdande	24
4. Lagstiftningsordning	25
LAGFÖRSLAGEN	26
1. Lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff	26
2. Lag om ändring av 15 a § förordningen om införande av strafflagen	29
3. Lag om ändring av 3 kap. strafflagen	30
4. Lag om ändring av 2 och 10 § straffregisterlagen	31

5. Lag om ändring av 8 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel	31
6. Lag om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	32
BILAGOR	33
1. Parallelltexter	33
2. Lag om ändring av 15 a § förordningen om införande av strafflagen	33
3. Lag om ändring av 3 kap. strafflagen	34
4. Lag om ändring av 2 och 10 § straffregisterlagen	36
5. Lag om ändring av 8 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel	37
6. Lag om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	38
2. Utkast till förordning om försöksverksamhet med ungdomsstraff	39

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Av alla personer som 1994 misstänktes för brott var 7,5 procent i åldern 15—17 år. År 1993 var motsvarande andel 10,5 procent. Flera av de brott som unga begår har samband med fritiden eller med stadganden som gäller åldersgränser. Vanliga brott bland unga är även stöld, olovligt brukande och skadegörelser.

Den allmänna principen inom kriminalpolitiken har varit att de unga i allmänhet döms till lindrigare straff, då en stor del av brottsligheten bland dem närmast beror på oförstånd eller tanklöshet. De ungas brottslighet är i de flesta fall ett snabbt övergående fenomen. Ett strängt straff kan även äventyra den ungas sociala utveckling. Framför allt bör man försöka förhindra att unga hamnar i fängelse, eftersom det har kunnat konstateras att detta har en skadlig inverkan på den unga personens utveckling. De lämpligaste påföljderna för unga förbrytare är sådana som verkställs i frihet. Avsikten med denna proposition är att utveckla dylika påföljder.

Ovan nämnda synpunkter är speciellt viktiga då gärningsmannen hör till den yngsta gruppen personer med ett straffrättsligt ansvar, dvs. till åldersgruppen 15—17 år. För gärningsmän som hör till denna åldersgrupp har det också i andra länder ofta införts speciella påföljder.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

I den nuvarande lagstiftningen finns vissa stadganden som gäller gärningsmän som inte har fyllt 18 år. Enligt 3 kap. 2 § (302/90) strafflagen skall för brott, som begåtts av en person som inte fyllt 18 år, dömas enligt en lindrigare straffskala ett stadgande om detta fanns med redan i strafflagens ursprungliga 3 kap. 2 §. Åtalseftergift för ett brott som begåtts av en person som inte har fyllt 18 år är möjlig enligt 15 § 2 mom. (301/90) förordningen om införande av strafflagen, om brottet inte kan förutses

medföra ett strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader och gärningen snarare kan anses ha berott på oförstånd eller förhastande än på likgiltighet för förbud och påbud i lag. På motsvarande sätt får domstolen enligt 3 kap. 5 § 4 mom. i strafflagen lämna ett brott som har begåtts av den som inte har fyllt 18 år obestraftat, om gärningen snarare kan anses ha berott på oförstånd eller förhastande än på likgiltighet för förbud och påbud i lag. Enligt 1 § 2 mom. (992/89) lagen om villkorligt straff får en person som begått ett brott innan han fyllt 18 år inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl.

Enligt 7 § (137/76) lagen om unga förbrytare är ett villkorligt straff möjligt för unga förbrytare, med vilka avses 15—20-åringar, även i sådana fall där ett tidigare straff utgör ett hinder för att kunna döma den som fyllt 21 år till ett villkorligt straff. Enligt 8 § i nämnda lag skall en villkorligt dömd ung förbrytare under prövotiden stå under övervakning, om inte domstolen annorlunda förordnat.

Enligt 1994 års statistik utdömdes för brott som unga personer hade begått då de var i åldern 15—17 år 5 268 straff i ordinarie rättegång. Av dessa var 3 723 bötesstraff, 1 348 villkorliga fängelsestraff och 193 ovillkorliga fängelsestraff. Domstolen länade gärningen obestraftad med stöd av 3 kap. 5 § 4 mom. strafflagen i 436 fall. Antalet domar i vilka det konstaterades att den villkorligt dömda unga förbrytaren inte skall ställas under övervakning var samma år 158. Enligt tillgängliga uppgifter står alltså huvuddelen av de villkorligt dömda unga förbrytarna under övervakning.

Brott som begåtts av unga kan även leda till åtgärder med stöd av barnskyddslagen (683/83). Socialnämnden skall enligt lagen vidta stödåtgärder inom den öppna vården om barnet eller den unga personen genom sitt beteende äventyrar sin hälsa eller utveckling. Om barnet igen allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom brottslig gärning som inte kan anses obetydlig, är socialnämnden skyldig att omhändertaga barnet och ordna barnets vård utom hemmet,

såvida stödåtgärder inom den öppna vården inte är ändamålsenliga eller möjliga och såvida vården utom hemmet bedöms motsvara barnets bästa.

Medling i brottmål är inte reglerad i gällande lagstiftning. Medlingsverksamheten påbörjades år 1983 i Finland. År 1995 var ca 170 kommuner med i denna verksamhet. I samtliga kommuner med över 20 000 invånare fanns det en möjlighet till medling. På grund av medlingens delvis inofficiella natur är statistikuppgifterna inte exakta. Enligt en grov bedömning var över 3 000 brottmål föremål för medling år 1995. I dessa fanns nästan 5 000 personer som hade gjort sig skyldiga till brott. Huvudsakligen är det fråga om mindre egendomsbrott, t.ex. skadegörelser, snatterier och stölder samt lindriga misshandelsbrott.

Medlingsförfarandet grundar sig på frivillig arbetskraft. Fastän huvuddelen av all medling är organiserad så att den hör under socialnämnderna, finns det ingen fast riksomfattande organisation för systemet. Avsaknaden av ett regelverk och en fast riksomfattande organisation står visserligen i överensstämmelse med vissa av tankegångarna bakom medlingen. Medling har ofta erbjudits uttryckligen som ett alternativ till det officiella i lag reglerade kontrollsystemet som administreras av myndigheterna.

Det är problematiskt att styra medlingsverksamheten genom lagstiftning just på grund av verksamhetens inofficiella karaktär. Å ena sidan har medlingen ett klart samband med det straffrättsliga systemet genom stadgandena om åtgärdseftergift. Enligt dessa stadganden, som reviderades år 1991, kan gärningsmannens handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet beaktas som en omständighet som talar för åtals- eller domseftergift. I motiveringen till lagen konstateras, att fastän lagen inte direkt nämner medling kan deltagande i just medling vara ett typiskt exempel på en sådan situation som här avses.

2.2. Lagstiftningen i de övriga nordiska länderna

Om de ungas straffrättsliga ställning

De ungas straffrättsliga ställning varierar i hög grad i olika länder. Redan åldersgränserna för när någon anses tillräknelig är olika i Europa. I vissa länder behandlas brott

som begått av unga i speciella ungdomsdomstolar och de påföljder som används för unga kan i hög grad avvika från de som används för vuxna. Eftersom det i denna proposition inte föreslås en total revidering av det påföljdssystem som gäller unga, utan det huvudsakligen är fråga om införande av ungdomsstraff, har jämförelsen med lagstiftningen i de övriga nordiska länderna begränsats till att endast gälla de påföljder som till sin stränghet motsvarar det föreslagna ungdomsstraffet. Nedan redogörs i första hand för de påföljder som befinner sig mellan böter och ovillkorligt fängelsestraff.

Sverige

Det finns två olika påföljdstyper i svensk lagstiftning som motsvarar villkorligt straff i Finland, nämligen villkorlig dom och skyddstillsyn. Villkorlig dom döms ut för en provotid på två år och den kombineras i allmänhet med ett ovillkorligt bötesstraff. Om den dömde bryter mot de skyldigheter som bestämts i domen, kan åklagaren yrka att den villkorliga domen förvandlas till en annan påföljd.

Skyddstillsyn döms ut för en provotid på tre år. Den dömde står under övervakning under det första året av denna provotid. Särskilda villkor kan fogas till detta straff, och det kan under vissa förutsättningar även kombineras med ett bötesstraff eller ett fängelsestraff på högst tre månader. Vid villkorsbrott kan övervakningstiden förlängas och ett annat straff kan även i allvarliga fall bestämmas i stället för skyddstillsyn.

I samband med skyddstillsyn kan en person som missbrukar rusmedel och som är i behov av vård även förordnas i s.k. kontraktsvård, om han samtycker till detta. Denna påföljd används som ett alternativ till ovillkorligt fängelsestraff.

I Sverige bedriver man som bäst försöksverksamhet med samhällstjänst som alternativ till fängelse. Även samhällstjänst genomförs så som en särskild föreskrift som fogas till en skyddstillsynsdom.

I praktiken är villkorlig dom och skyddstillsyn mera sällsynta påföljder för 15–17-åringar än en tredje påföljd som svensk rätt känner till, nämligen överlämnande till särskild vård. En gärningsman under 21 år kan genom ett beslut av domstol förordnas i vård inom socialtjänsten. Vårdformerna motsvarar i hög grad åtgärderna enligt barnskyddslagen

i Finland, t.ex. familjevård och anstaltsvård. Jämfört med systemet i Finland är skillnaden den, att det i Sverige är en domstol och inte socialmyndigheterna som fattar beslutet om överlämnande av en person till vård på grundval av brott.

I ett kommittébetänkande från år 1993 (SOU 1993:35) föreslås, att påföljden överlämnande till särskild vård skall utgå ur påföljdssystemet. Likaså föreslås att det införs en ny påföljdstyp för unga, särskild tillsyn, som skall vara ett straff på minst sex månader och högst två år som verkställs i en speciell anstalt. Påföljden skall ersätta ovillkorliga fängelsestraff som för tillfället ådöms unga, med undantag för straff över två år. Ett tredelat kommittébetänkande från 1995 (SOU 1995:91) innehåller en omfattande plan för en revidering av påföljdssystemet. Avsikten med förslaget är att göra straffens inbördes stränghetsförhållanden klarare. Samtidigt är målet att minska användningen av fängelsestraff. Detta försöker man uppnå genom att ta i bruk en mängd nya påföljder som verkställs i frihet. I och med reformen föreslås att såväl skyddstillsyn som villkorlig dom skall avskaffas. Den först nämnda skall enligt förslaget ersättas med ett särskilt övervakningsstraff på ett år i stället för nuvarande tre år. Villkorlig dom skall enligt förslaget ersättas med ett prøvotidsstraff på ett år i stället för nuvarande två år. Andra påföljder som verkställs i frihet skall enligt förslaget vara samhällstjänst, kontraktsvård samt avtjänande av ett fängelsestraff i form av elektroniskt övervakad husarrest.

Norge

Lagstiftningen i Norge innehåller inga särskilda påföljder för unga. Unga behandlas dock inte på samma sätt som vuxna, utan man förhåller sig lindrigare till brott som begås av dem.

Enligt straffprocesslagen i Norge kan åklagaren låta bli att väcka åtal för brott, vilket används i stor utsträckning när det gäller unga. Förutom denna typ av åtalseftergift, som påminner om motsvarande åtgärd i Finland, känner lagen i Norge även till villkorlig åtalseftergift. Som villkor för åtalseftergift används speciellt skadestånd, men även t.ex. övervakning kan komma i fråga som villkor.

Enligt den nuvarande lagstiftningen i Nor-

ge kan åklagaren även besluta om åtalseftergift för brott som begåtts av en person under 18 år och överföra saken till socialmyndigheterna för behandling. I detta fall är det i sista hand socialmyndigheterna som beslutar om de åtgärder som skall vidtas mot den unga personen. Enligt förslaget till revidering av den norska strafflagens allmänna del (NOU 1992:23) skall denna möjlighet slopas och ersättas med ett system där det i större utsträckning blir möjligt att använda villkorlig åtalseftergift.

Villkorlig dom kan i Norge betyda antingen uppskov med verkställigheten av straffet, såsom i Finland, eller uppskov med bestämmandet av straffet. Det först nämnda är i praktiken klart vanligare. Lagen förbjuder inte att personer under 18 år döms till ett ovillkorligt fängelsestraff, men detta är i praktiken mycket sällsynt. Övervakning kan användas som villkor för straff, men detta sker i praktiken endast i samband med en tiondedel av alla villkorliga domar. Även andra villkor kan ställas. Lagen nämner bl.a. möjligheten att bestämma vistelseort, förbud att använda alkohol eller droger, avvänjningsvård och psykiatrisk vård, men domstolen har även möjlighet att använda andra villkor som den finner ändamålsenliga.

Danmark

Lagstiftningen i Danmark är mycket lik den i Norge. Åtalseftergift används allmänt vid mindre brott, och enligt rättegångslagen kan åtalseftergift användas villkorligt vid alla brott om gärningsmannen är under 18 år. Övervakning eller andra ändamålsenliga villkor kan fogas till åtalseftergiften. Förteckningen över villkor som kan användas liknar den som finns i Norge.

Även villkorlig dom förekommer i Danmark både som uppskov för bestämmande av straff och som uppskov för straffverkställigheten. De villkor som kan fogas till domen är desamma som i fråga om villkorlig åtalseftergift. I praktiken utgör gärningsmannens ålder ofta en grund för en villkorlig dom så till vida, att det straff som följer vid återfall i brott efter villkorliga åtalseftergifter ofta just är en villkorlig dom.

2.3. Bedömning av nuläget

Fastän en person som inte fyllt 18 år enligt lagen kan dömas till ovillkorligt fängel-

sestraff endast på grund av vägande skäl, har domstolarna i relativt många fall funnit att det finns sådana skäl. Detta torde bero på att det vid allvarligare brott inte finns något alternativ till fängelsestraff som upplevs som tillräckligt. Då ett ovillkorligt fängelsestraff är uppenbart skadligt för unga personer är det skäl att ytterligare sträva efter att sådana inte döms ut.

Ett problem med det nuvarande påföljdssystemet för unga har ansetts vara bristen på alternativ. Villkorligt fängelsestraff är det enda straffet som verkställs i frihet, och det är förknippat med vissa problem. Även om en till villkorligt fängelsestraff dömd ung person ställs under övervakning visar straffet inte tillräckligt tydligt för honom, att han är tvungen att avtjäna ett konkret straff och inte bara blir föremål för ett obestämt och avlägset hot. En olägenhet med villkorliga fängelsestraff är också att de ofta hopar sig och kan leda till ett långt straff i anstalt på grund av nya brott som begåtts under prøvotiden. Trots dessa olägenheter är ett villkorligt straff emellertid i många fall en fungerande påföljd. Den varning som ingår i det villkorliga straffet ser i största delen av fallen ut att fungera och fylla sin uppgift. År 1993 utdömdes ca 14 000 villkorliga fängelsestraff. Samma år förordnades i ca 200 fall ett tidigare villkorligt straff gå i verkställighet.

Samhällstjänst som i försökssyfte används som ett alternativ till fängelsestraff kan i allmänhet inte tillämpas på unga, eftersom samhällstjänst enligt lagen endast kan användas i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff. Eftersom ett ovillkorligt fängelsestraff endast i undantagsfall kan komma i fråga när det gäller personer som inte har fyllt 18 år, begränsar detta möjligheterna att döma till samhällstjänst. Dessutom skulle en oavlönad tjänstgöring i flera månader under veckoslut eller i övrigt under fritiden i de flesta fall bli för krävande för personer som inte fyllt 18 år och skulle i allmänhet inte lyckas.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Ungdomsstraff

Syftet med propositionen är att utveckla påföljdssystemet för dem som inte har fyllt 18 år så, att det finns en påföljd som lämpar sig för personer i denna ålder. I detta syfte

föreslås att det stadgas en lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff. Ungdomsstraffet är en ny påföljd avsedd för personer som inte fyllt 18 år, som skall kunna användas då ett bötesstraff inte är en tillräckligt sträng påföljd med hänsyn till hur allvarligt brottet är. Ungdomsstraffet är således inte avsett för fall där bötesstraff eller åtgärdsavgift för närvarande kommer i fråga, utan det är avsett att ersätta en del av de villkorliga fängelsestraffen. I vissa fall lämpar det sig också som ett alternativ till nuvarande ovillkorliga fängelsestraff.

Enligt förslaget skall ett ungdomsstraff dömas ut som ungdomstjänst, och gärningsmannen skall alltid också ställas under övervakning. Ungdomstjänsten skall för sin del utgöras av regelbundet arbete som utförs under tillsyn, och den utgör till denna del på sätt och vis en form av samhällstjänst som är anpassad för personer under 18 år. På grund av målgruppens särdrag skall också andra element fogas till ungdomstjänsten. Det gemensamma draget för dessa är en strävan efter att främja den ungas sociala verksamhetsförmåga och ansvarskänsla. När tjänstgöringens innehåll planeras skall den unga personens egna önskemål och anlag beaktas. Genom tjänstgöringen försöker man skapa kontakter mellan den unga personen och hans närmiljö och få honom att delta i olika aktiviteter avsedda för jämnåriga. Med hjälp av de program och kurser som ingår i ungdomstjänsten kan man också lära den dömda att använda samhällets tjänster. I fråga om ungdomsstraffet är det emellertid alltid också fråga om ett straff i den bemärkelset, att påföljden innebär klander med anledning av ett brott. Att klarlägga betydelsen av brottet för gärningsmannen - dvs. att klagöra vad som är fel i gärningen och vilken inverkan den har t.ex. på offrets liv - skall utgöra en betydelsefull del av ungdomsstraffet.

Det centrala innehållet i övervakningen som är en del av ungdomsstraffet skall vara samtal om det brott som har begåtts. Syftet med övervakningen är också att stöda den unga i hans livssituation och i mån av möjlighet främja hans anpassning i samhället. Som övervakningstid för ungdomsstraffet föreslås minst tre månader och högst ett år enligt domstolens förordnande. Till övervakare försöker man få en person som den unga redan tidigare har ett positivt förhållande till.

Det detaljerade innehållet i ungdomsstraffet skall fastställas i varje enskilt fall skilt för sig genom en verkställighetsplan. Efter som ungdomsstraffet är avsett för personer som begått sitt brott som minderåriga och det oftast verkställs före personens 18-års dag, är det viktigt att beakta den unga personens förhållanden då man planerar straffets innehåll. Vid fastställandet av innehållet i straffet är det särskilt viktigt att Kriminalvårdsföreningen och socialnämnden samarbetar.

Om den dömda försummar sina skyldigheter som sammanhänger med ungdomsstraffet och som har fastställts i verksamhetsplanen, kan Kriminalvårdsföreningen enligt förslaget ge den dömda en skriftlig varning. I händelse av brott mot villkoren kan domstolen förlänga övervakningstiden eller ådöma ett annat straff i stället för det oavtjänade ungdomsstraffet. Om den som har dömts till ungdomsstraff under övervakningstiden gör sig skyldig till ett nytt brott för vilket ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, kan det bli fråga om att bestämma ett gemensamt fängelsestraff för detta brott och det brott som ledde till ungdomsstraffet.

Ungdomsstraffet kommer att ställa nya krav på samarbetet mellan myndigheterna. Ungdomsstraffet förutsätter också att nya arbetsformer utvecklas och tas i bruk. Av dessa orsaker föreslås därför att den nya straffformen på försök tas i bruk i form av en geografiskt begränsad försöksverksamhet i sju tingsrättsdistrikt.

3.2. Medling

I och med att medlingsverksamheten blir mera omfattande blir de myndigheter som tillämpar lagen allt oftare tvungna att ställa sig frågan vilken betydelse medling skall ges vid tillämpningen av strafflagstiftningen. Avsaknaden av en egentlig lagstiftning om medling orsakar förvirring. Detta faktum kan även äventyra enhetligheten i tillämpningspraxis. För att råda bot på denna olägenhet föreslås att det intas ett särskilt stadgande om medling i stadgandena om åtals- och domseftergift. Enligt förslaget skall medling nämnas särskilt som en omständighet som kan leda till åtgärdseftergift på skälighetsgrund. Ändringen innebär att man i lagtexten tar in det omnämnande som nu ingår i förarbetena till gällande stadgandena om åtals- och domseftergift. Avsikten är samtidigt att

betona medlingens betydelse som en grund för åtgärdseftergift.

Avsikten med reformen är inte att ingripa i den nuvarande grundstrukturen i stadgandena om åtgärdseftergift. Utgångspunkten att det alltid är beroende av prövning när domstolen beslutar om åtgärdseftergift på de grunder som nämns i lagen - och aldrig självklart och automatiskt - skall bevaras som den är. När medlingens betydelse som grund för att avstå från åtgärder betonas måste man samtidigt kunna garantera att medlingsprocessen respekterar samma rättskyddsvärden som hela straffrättsvärden bygger på. Det är alltså motiverat att kräva att medling skall vara helt frivillig samt bygga på riktig kunskap om brottet, parternas rättigheter och rättsordningens innehåll. Man måste också försäkra sig om medlarnas opartiskhet och sakkunskap. Åtminstone tillsvidare är det de instanser som organiserar medlingsverksamheten som svarar för att dessa omständigheter är för handen. Medlingens betydelse som grund för åtgärdseftergift kommer i fortsättningen i stor utsträckning att bero på i hur hög grad man lyckas trygga kraven på rättsskydd även under medlingsprocessen.

4. Problem i anknytning till genomförandet av försöksverksamheten

Genomförandet av ungdomsstraffet är förknippat med ett flertal praktiska problem som kan lösas först under försöksverksamheten. Dylika problem är framför allt utvecklandet av de samarbetsnät som är oundgängliga för verkställigheten av straffet samt preciseringen av det nya straffets innehåll och dess tillämpningsområde.

Enligt förslaget skall försöksverksamhet med ungdomsstraff bedrivas på ett begränsat område under tre års tid. På tre år är det möjligt att få information och erfarenheter framför allt om domstolarnas villighet att använda denna påföljd. Denna tid är också tillräcklig för att utveckla samarbetsformerna samt för att utkristallisera påföljdens innehåll. En bedömning av de mera omfattande kriminalpolitiska verkningarna, bl.a. påföljdens inverkan på återfallsrisken, kräver antagligen en längre tid än dessa tre år. En väsentlig del av försöksverksamheten skall utgöras av uppföljning och evaluering av resultaten.

Svagheten med en regional försöksverksamhet är att den inte helt och hållet uppfyller kravet på likställighet. För samma brott som inom försöksområdet leder till ungdomsstraff döms vid domstolar utanför försöksområdet sannolikt till ett villkorligt fängelsestraff. Fördelen med en regional försöksverksamhet är igen att den kan påbörjas snabbare och effektivare. Planeringen och organiseringen av ungdomstjänsten kommer att vara en ny slags verksamhet som t.ex. jämfört med samhällstjänsten kommer att kräva mer resurser. Av denna orsak är det motiverat att försöksverksamheten påbörjas inom ett begränsat område.

5. Val av områden för försöksverksamheten

Det kan antas att målgruppen för ungdomsstraffet till övervägande del finns i städerna och att ungdomsbrottslighetens natur i de stora städerna och även de åtgärder som riktas mot unga lagöverträdare är annorlunda jämfört med landsbygden. Emellertid kan man också i glesbygderna hitta enstaka fall när ungdomsstraffet kan tillämpas. I syfte att bedöma hur ungdomsstraffet fungerar i olika förhållanden föreslås att till försöksverksamheten väljs ut sådana tingsrätter i landets olika delar vilkas domkretsar omfattar både stora och små kommuner.

För att man skall kunna få tillräckligt med information och erfarenheter av försöksverksamheten skulle det förutsätta att sammanlagt ca etthundra ungdomsstraff döms ut årligen inom försöksområdena. Vid valet av områden för försöksverksamheten har man också beaktat förutsättningarna för Kriminalvårdsföreningens distriktsbyråer att genomföra försöksverksamheten liksom också pågående eller slutförda verksamhetsformer för ungdomsarbetet som i olika delar av landet riktar sig mot målgruppen för ungdomsstraffet. På dessa grunder föreslås att försöksverksamhet med ungdomsstraff skall genomföras inom domkretsarna för sju tingsrätter.

Det föreslås att försöksverksamheten skall omfatta mål som avgörs vid tingsrätterna i Esbo, Helsingfors, Joensuu, Tammerfors, Vanda, Vasa och Åbo. Med tanke på befolkningsunderlaget representerar försöksområdena ca 30 procent av Finlands befolkning. Försöksverksamheten omfattar samtliga stora städer och hela huvudstadsregionen, medan glesbygderna är två till antalet. För att hela

huvudstadsregionen tas med i försöksverksamheten talar ungdomsbrottslighetens koncentration samt rörligheten inom detta område. Likställighetsproblemen i anknytning till försöksverksamheten skulle accentueras i onödan om någon av de stora kommunerna i denna region skulle lämnas utanför försöksverksamheten.

När man har utrett antalet ungdomsstraffdomar som kan förväntas har man uppskattat antalet personer som under 1995 ådömdes ett villkorligt straff jämte övervakning vid domstolarna inom försöksområdet och som dessutom tidigare har ådömts minst ett villkorligt straff såsom under 18-åringar. Siffrorna ger en grov grund för förutsägelser om antalet fall som årligen kommer att dömas till ungdomsstraff. Beräkningarna rörande detta antal innehåller emellertid ett antal osäkerhetsfaktorer. Med beaktande av dessa reservationer kan det uppskattas, att 100—150 ungdomsstraff årligen kommer att dömas ut vid domstolarna inom försöksområdet.

6. Propositionens verkningar

Försöksverksamheten med ungdomsstraff leder till ökade uppgifter för Kriminalvårdsföreningen samtidigt som även under 18-åriga lagöverträdare kommer att ingå i föreningens klientel. Utan en ökning av personalen är det inte möjligt att planera innehållet i ungdomsstraffet och dess verkställighet, att till personalen lära ut hur programmen skall genomföras, att skapa lokala samarbetsnät eller att verkställa straffen i praktiken. Enligt de erfarenheter som erhållits av samhällstjänsten och olika ungdomsarbetsprojekt förutsätter verkställigheten av drygt etthundra ungdomsstraff inklusive planerings- och utbildningsuppgifter att åtta nya personer anställs vid Kriminalvårdsföreningen. Det kan uppskattas att 2 miljoner mark kommer att gå åt till lönekostnader, utbildning, produktion av material samt övriga verkställighetsutgifter för ungdomsstraffet under det första året av försöksverksamheten.

Kostnaderna påverkas inte av att medling särskilt omnämns som en grund för åtgärds eftergift.

7. Beredningen av propositionen

Arbetsgruppen för påföljder i frihet inom strafflagsprojektet, som bereder totalrevide-

ringen av strafflagstiftningen, utarbetade ett förslag till ungdomsstraff, som med vissa ändringar godkändes av projektets ledningsgrupp och överläts till justitieministeriet i augusti 1993.

Utlåtanden om förslaget gavs av 26 myndigheter och organisationer. Ett sammandrag av utlåtandena har uppgjorts i form av ett kompendium. I utlåtandena ansågs det allmänt att det är nödvändigt att utveckla nya alternativa påföljder för unga. Förslaget om att införa ungdomsstraff i påföljdssystemet fick understöd. Olika uppfattningar framfördes däremot om dess användningsområde och innehåll.

En första proposition med förslag till lag om ungdomsstraff (RP 251/1994 rd.) avläts redan 1994 till riksdagen. Propositionen hade utarbetats vid justitieministeriet på basis av strafflagsprojektets förslag och utlåtandena därom. Denna proposition förföll emellertid. Den proposition som nu avläts motsvarar i centrala delar det tidigare förslaget. I propositionen har emellertid gjorts vissa ändringar som debatten om den ursprungliga propositionen och den övriga beredningen av totalrevideringen av strafflagstiftningen har gett anledning till. Den betydelsefullaste skillnaden jämfört med de tidigare planerna är förslaget om att användningen av det nya straffet skall påbörjas som en geografiskt begränsad försöksverksamhet. Den närmare planeringen av försöksverksamheten utförs av en särskild arbetsgrupp enligt ett beslut av justitieministeriet. Denna arbetsgrupp överlämnade sitt betänkande i saken till justitieministeriet i juni 1996. Resultaten av arbetsgruppens arbete har varit tillgängliga när denna proposition utarbetades. Den andra betydande skillnaden jämfört med de tidigare planerna är bevarandet av övervakningen av villkorligt straffade personer.

Regleringen av förlikningsverksamheten har diskuterats i strafflagsprojektets ledningsgrupp. I saken har dessutom särskilt hörts justitiekanslersämbetet och Suomen Sovittelun Tuki ry. På grund av ändringens tekniska natur har förslaget till denna del inte sänts på någon mera omfattande remiss.

8. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Propositionen ansluter sig till budgetpropositionen för 1997 och avses bli behandlad i samband med den.

Vid justitieministeriet bereds som bäst en regeringsproposition där det föreslås ändringar i rättegångsbalkens stadganden om fullföljd av talan från underrätt till hovrätt och handläggning av besvärsmål i hovrätt. Nämda proposition kommer också att omfatta ett sytem med fullföljdstillstånd i brottmål. Behovet av fullföljdstillstånd kommer att bero av den utdömda påföljden. Enligt 9 § i förslaget till lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff kan domstolen förlänga övervakningstiden eller anse att straffet har avtjänats till fullo i sådana fall när den dömden av andra orsaker än misskötsamhet inte har kunnat utföra ungdomstjänsten. Enligt den föreslagna 11 § kan domstolen vid överträdelse av villkoren för ungdomsstraffet förlänga övervakningstiden eller utdöma ett nytt straff i stället för ungdomsstraffet. Enligt förslaget kan ändring i den dom som domstolen har avkunnat med stöd av nämnda paragrafer sökas enligt stadgandena i rättegångsbalken. Fullföljdstillståndssystemets inverkan på ovan nämnda sökande av ändring bör utredas i samband med att rättegångsbalkens stadganden om fullföljd revideras.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff

1 §. *Tillämpningsområde.* I 1 mom. stadgas om den regionala tillämpningen av lagen genom att räkna upp de underrätter vid vilka lagen skall tillämpas.

Enligt förslaget skall domstolarna inom de valda försöksområdena ha en möjlighet att döma ut ett ungdomsstraff oberoende av var brottet har begåtts. Stadgandet har betydelse närmast när brottmål som behandlas på grundval av åtalsbegäran skall avgöras, eftersom ett ungdomsstraff också kan dömas ut för brott som har begåtts utanför försöksområdet. Å andra sidan kan påföljden inte användas i sådana fall när straff för ett brott som har begåtts inom försöksområdet döms ut av en underrätt utanför försöksområdet.

Enligt 2 mom. kan ett gemensamt fängelsestraff enligt 12 § 1 mom. i lagen likväl dömas ut i alla tingsrätter.

I 3 mom. ingår ett stadgande om högre domstolars möjlighet att döma ut ungdomsstraff när ändring söks i underrättens avgörande i ett brottmål som enligt 1 mom. omfattas av försöksverksamheten. Av 14 §, som gäller lagens ikraftträdande, följer igen att lagen inte skall tillämpas på brottmål som ankommer till en fullföljdsdomstol under den tid försöksverksamheten pågår men som har avgjorts vid en underrätt innan försöksverksamheten påbörjades.

2 §. *Förutsättningarna för ungdomsstraff.* Enligt 1 mom. kan den som vid gärningstidpunkten fyllt 15 men inte 18 år dömas till ungdomsstraff. För den föreslagna 18 års åldersgränsen talar för det första, att det är ändamålsenligt att den nya påföljden inriktas på en åldersgrupp inom vilken man sannolikt kan uppnå de bästa resultaten. Kriminaliteten bland personer under 18 år präglas ofta av att man söker tillfällig spänning och aktivitet i tillvaron, medan brottsligheten bland äldre kan ha fortgått längre och vara planmässigare. Avsikten är att i samband med totalrevideringen av strafflagen ta in också flera andra specialstadganden rörande

denna åldersgrupp, vilket även talar för att placera åldersgränsen för ungdomsstraff vid 18 år. Dessa stadganden gäller bl.a. straffmätningen och valet av påföljd, åtgärdseftergift samt förundersökning och tvångsmedel. När åldersgränsen slås fast kan man heller inte låta bli att beakta den nuvarande myndighetsåldersgränsen. I dag uppfattar en ung person som fyllt 18 år sig i allmänhet som vuxen. Åldersgränsen överensstämmer också med barnskyddslagen.

Fastän åldersgränsen skulle vara 18 år kan ungdomsstraffet i många fall emellertid dömas ut och verkställas också efter att gärningsmannen har fyllt 18 år. Det här beror på att finsk lagstiftning bygger på principen att det avgörande är gärningsmannens ålder vid den tidpunkt då brottet begås och inte när domen avkunnas. Eftersom ungdomsstraffet omfattar övervakning under högst ett år kan verkställigheten av straffet till denna del i vissa fall fortgå ännu efter att den dömde har fyllt 20 år, och om domen överklagas ännu längre. Även av denna anledning är det ändamålsenligt att ungdomsstraffet utformas på ett sådant sätt att det smidigt kan tillämpas på unga personer i olika åldrar och i olika livssituationer.

Med avseende på strängheten är ungdomsstraffet en påföljd som ligger mellan böter och ovillkorligt fängelsestraff. Det kan användas i sådana fall när böter inte är en tillräcklig påföljd för det brott som den unga personen har begått. Frågan huruvida böter är ett tillräckligt straff avgörs i första hand utgående från hur allvarligt brottet är, dvs. med iakttagande av de normala grunder som skall följas vid bestämmandet av straff. Ungdomsstraffet skall således inte användas i stället för ett bötesstraff utan det kommer i fråga i sådana fall då påföljden enligt gällande lag skulle vara ett villkorligt fängelsestraff. Ungdomsstraffet och ett villkorligt fängelsestraff är avsedda att vara alternativa påföljder av vilka domstolen kan välja det straff som i varje enskilt fall är lämpligast.

Eftersom ungdomsstraffet är ett relativt lindrigt straff är det inte möjligt att använda det i fråga om allvarliga brott. Gränsen för när ett ungdomsstraff inte kan dömas ut

skall vara att vägande skäl kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Gränsen är densamma som i 1 § 2 mom. lagen om villkorligt straff. Ungdomsstraffet placerar sig således klart på samma stränghetsnivå som det villkorliga fängelsestraffet. I synnerhet den allmänna laglydnaden kan vara ett sådant vägande skäl som kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Om brottet är så allvarligt att upprätthållandet av den allmänna laglydnaden kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, kan ett ungdomsstraff inte komma ifråga. Även i sådana fall när domstolen på samma gång dömer en person till straff för flera brott kan deras sammanlagda allvarlighet utgöra hinder för att ungdomsstraff används, fastän man för varje enskilt brott skulle ha kunnat döma personen till ungdomsstraff.

Det är inte ändamålsenligt att i lagtexten försöka styra valet mellan villkorligt fängelsestraff och ungdomsstraff, eftersom detta val påverkas av olikriktade faktorer. Utgångspunkten är alltid att brottet leder till ett strängare straff än böter. Om det är fråga om ett brott för vilket skall utdömas ett längre straff, t.ex. närmare två års fängelse, och gärningsmannen är förstagångsförbrytare, ligger det närmare till hands att döma till ett villkorligt fängelsestraff. Sådana brott är t.ex. grovt rån, våldtäkt eller grovt rattfylleri och dödsvållande i trafiken. I dessa fall kräver brottets allvarlighet å ena sida att det för brottet döms ett straff med ett strängt symbolvärde, men å andra sidan är de sociala åtgärder som hör ihop med ungdomsstraffet inte ändamålsenliga med tanke på gärningsmannen.

Det villkorliga fängelsestraffet fungerar nuförtiden bra i majoriteten av fallen. Det är därför inte motiverat att systematiskt övergå till att använda ungdomsstraff i stället för ett villkorligt fängelsestraff åtminstone när det gäller förstagångsförbrytare, utan ett villkorligt straff är fortfarande ofta på sin plats även vid mindre brott. Ungdomsstraffet borde användas när den dömdes återfallsrisk är hög och det kan antas att han är i behov av de sociala stödåtgärder som ingår i ungdomsstraffet. Detta kan vara fallet i synnerhet när den dömde redan tidigare har ådömts ett eller flera villkorliga straff. I undantagsfall kan det förstås vara motiverat att även döma en förstagångsförbrytare till ungdomsstraff, om hans sociala situation är sådan att den ger anledning till detta.

Strafflagens 7 kap. reviderades genom en lag som gavs år 1991 (697/91). Enligt de nya stadgandena skall för flera brott i regel dömas ett gemensamt fängelsestraff eller ett gemensamt bötesstraff. Det föreslås därför att det i 2 mom. på motsvarande sätt skall stadgas, att det skall dömas endast ett ungdomsstraff för flera brott som lagförs samtidigt. Brottens allvarlighet och antal skall beaktas vid straffmätningen. Med beaktande av ungdomsstraffets innehåll är det inte ändamålsenligt att döma ut flera ungdomsstraff. I synnerhet straff som ådöms unga skall vara så klara, entydiga och begripliga som möjligt.

I undantagsfall kan det vara förenligt med den unga personens intresse att olika straff döms ut för brotten. Därför kan domstolen döma för en del av brotten till ungdomsstraff och för de övriga till ett annat straff. Om gärningsmannen döms till ett ovillkorligt fängelsestraff, föreligger det i allmänhet inte längre orsak att döma honom till ett särskilt ungdomsstraff. Däremot kan det i vissa fall vara motiverat att döma ut ett ungdomsstraff och ett bötesstraff. Möjligheten att döma ut flera straff är dock avsedd att vara ett undantag från huvudregeln och skall därför utnyttjas med återhållsamhet.

Om domstolen stannar för att döma både till ett ungdomsstraff och till ett annat straff, skall den när det gäller det andra straffet iaktta de normala reglerna om bestämmande av straff. Ett gemensamt fängelsestraff eller ett gemensamt bötesstraff bestäms således med iakttagande i tillämpliga delar vad som i 7 kap. strafflagen stadgas om gemensamt straff.

Enligt gällande lagstiftning kan en svarande inte dömas till frihetsstraff utan att han har hörts. Enligt regeringens proposition med förslag till lagstiftning om revision av rättegångsförfarandet i brottmål i underrätterna (RP 82/1995 rd) kan en svarande dömas till böter eller till ett kort fängelsestraff utan att han har hörts under rättegången. Revisionen av straffprocessen avses träda i kraft i början av februari 1997. Bedömningen av ungdomsstraffets lämplighet samt beslutet om ungdomsstraffets och övervakningens längd förutsätter emellertid att den unga är närvarande vid rättegången. Den omständigheten att den unga är tvungen att följa med domstolsbehandlingen kan dessutom ha en särskild betydelse för att han skall förstå följderna av sitt brott. Det föreslås därför i 3

mom. att svaranden alltid skall höras innan ett ungdomsstraff döms ut.

3 §. *Ungdomsstraffets innehåll.* Enligt 1 mom. skall ungdomsstraffet bestå av två delar, nämligen ungdomstjänst och övervakning. Enligt 2 mom. skall ungdomstjänst dömas ut i minst 10 och högst 60 timmar. Ungdomstjänsten är till sin natur delvis samhällstjänst som har anpassats för de yngsta åldersgrupperna. Antalet tjänstgöringstimmar är relativt litet jämfört med det antal timmar man utför samhällstjänst, som är minst 20 och högst 200. Detta följer av den allmänna principen att det straff som döms ut för ett brott som begåtts av en person under 18 skall vara lindrigare än för en som fyllt 18 år. När domstolen prövar vilket antal timmar som skall dömas ut som ungdomstjänst skall den i beslutet inte göra någon jämförelse mellan dessa timmar och fängelsestraffet, i motsats till vad som är fallet vid samhällstjänst. Såsom i allmänhet vid straffmätning är utgångspunkten hur allvarligt brottet är och gärningsmannens skuld, utgående från vilka faktorer domstolen prövar antalet timmar ungdomstjänst som skall dömas ut.

Ungdomstjänsten skall utföras regelbundet enligt en på förhand uppgjord plan. Tidtabellen för tjänstgöringen fastställs individuellt i verkställighetsplanen. Om den dömda unga har förvärvsarbete, skall i planen bestämmas att tjänstgöringen skall utföras under kvällar och veckoslut eller annars utanför arbetstiden. På samma sätt skall en skolelevs eller studerandes tjänstgöring ordnas så att den inte utgör ett hinder för studierna. Om den unga är arbetslös kan det bestämmas att ungdomstjänsten skall äga rum även under andra tider.

Exempel på uppgifter och verksamheter som har som mål att främja den unga personens sociala verksamhetsförmåga, vilka även ingår i ungdomstjänsten, är olika kurser och studieprogram som lämpar sig för att klargöra den unga personens livssituation. Kurserna kan t.ex. gälla sådant som har anknytning till yrke, utbildning, arbete och fritid. Även problem i anknytning till användningen av rusmedel samt frågor som har samband med socialservice, boende, trafik samt skötsel av penningaffärer kan behandlas under kurserna. Man har fått goda erfarenheter av olika former av gruppverksamhet för unga med tanke på att förebygga brottsligt beteende och skapa vuxenkontakter. I mån av möjlighet bör dessa verksamhetsfor-

mer kopplas samman med arbetsuppgifterna till en fungerande helhet. Såsom verkställare av ungdomsstraffet skall Kriminalvårdsföreningen svara för denna koordinering. För en enhetlig verkställighet av ungdomsstraffet är det meningen att det skall utarbetas modellprogram för ovan nämnda frågor. Med hjälp av modellprogrammen skall en personlig verkställighetsplan göras upp för varje dömd ung person utgående från hans individuella behov och inom gränserna för det antal tjänstgöringstimmar som han har ådömts. Serviceprogrammen kan genomföras antingen i grupp eller under personlig handledning. Sakkunniga inom olika områden kan användas för att hjälpa Kriminalvårdsföreningens personal när programmen genomförs.

Ungdomsstraffet skall dessutom omfatta övervakning. Med hjälp av övervakningen kan man stöda och ge handledning åt den som har dömts till ungdomsstraff, vilket kan anses vara nödvändigt med tanke på påföljdens fuktionsduglighet. Uppgiften att för gärningsmannen klargöra betydelsen av brottet skall utgöra en central del av övervakningen. Detta innebär samtal på tu man hand med övervakaren om gärningsmannens livssituation samt om det brott som han begått, dess följder samt alternativa sätt att fungera. En del av övervakningen kan också genomföras som gruppveksamhet. Som övervakningstid föreslås enligt 3 mom. minst tre månader och högst ett år. Övervakningstidens längd bestäms av domstolen enligt brottets straffvärde. Övervakningstiden är relativt kort, eftersom det föreslås att endast 15—17-åringar kan dömas till ungdomsstraff. En längre övervakningstid för ungdomar i denna ålder kunde vara oskäligt krävande.

För att domstolen skall kunna veta vad straffet innehåller skall Kriminalvårdsföreningen lägga fram en preliminär verkställighetsplan innan domstolen bestämmer straffet. Den preliminära verkställighetsplanen kan vara en del av personundersökningen eller en bilaga till den. För tillfället svarar socialbyråerna huvudsakligen för personundersökning av unga som är under 18 år. När socialbyrån gör personundersökningar kan den också göra en bedömning av de fall i vilka ungdomsstraffet eventuellt kunde lämpa sig som påföljd. Personundersökningshandlingarna rörande dessa unga skall sändas till Kriminalvårdsföreningens distriktsby-

rå, som efter att har hört den unga utarbetar en preliminär verkställighetsplan i samarbete med socialväsendet och en eventuell övervakare.

Ungdomsstraffet är avsett att användas huvudsakligen i sådana fall när gärningsmannen redan tidigare har dömts åtminstone ett villkorligt straff. Härvid är det möjligt att den unga samtidigt kommer att stå under övervakning som hänför sig till det villkorliga straffet och under övervakning som hänför sig till ett ungdomsstraff. Enligt 12 § lagen om unga förbrytare är det möjligt att upphäva den övervakning som sammanhänger med ett villkorligt straff, om övervakningen har fortgått i minst sex månader och den domde har uppfört sig väl och det även i övrigt finns skäl att anta att det inte är nödvändigt att fortsätta övervakningen. Justitieministeriet kan härvid på framställa av övervakaren upphäva övervakningen. Den i lagen nämnda skäligen anledningen till att upphäva övervakning som sammanhänger med ett villkorligt straff kan vara att denna övervakning och övervakning som ingår i ett ungdomsstraff överlappar varandra. Man har försökt planera den övervakning som ingår i ungdomsstraffet så att den också täcker den verksamhet som för närvarande utförs inom ramen för övervakning av villkorligt straffade. Man bör emellertid fästa uppmärksamhet vid att övervakningstidernas totala längd inte ogrundat förkortas genom upphävandet. Upphävandet av övervakning som ansluter sig till ett villkorligt straff får inte leda till att den unga kan dra nytta av ett nytt brott i form av en kortare total övervakningstid. En förutsättning för upphävande av övervakning bör således vara, att övervakningstiden i anslutning till det villkorliga straffet går ut antingen före övervakningstiden i ungdomsstraffet eller nästan samtidigt med den sistnämnda.

En förutsättning för att övervakning med anknytning till ett villkorligt straff kan upphävas är att övervakningen har fortgått i sex månader. Om en övervakning som är samtidig med övervakning i ett ungdomsstraff inte kan upphävas av denna orsak, bör Kriminalvårdsförbundet i egenskap av organiserare av övervakningen se till att övervakningen i anslutning till det villkorliga straffet koordineras med den övervakning som ingår i ungdomsstraffet.

4 §. *Den dömdes skyldigheter.* I paragrafen stadgas om det huvudsakliga innehållet i

ungdomsstraffet. Vid verkställigheten av ungdomsstraffet har verkställighetsplanen en central roll. Om fastställandet av verkställighetsplanen stadgas i 7 §. Verkställighetsplanen innehåller detaljerade bestämmelser om övervakningens intensitet och hur den skall genomföras samt om fullgörandet av ungdomstjänsten. Dessutom innehåller den övriga föreskrifter om hur verkställigheten av ungdomsstraffet skall genomföras. Den som dömts till ungdomsstraff är skyldig att följa verkställighetsplanen och vad som har bestämts med stöd av den.

Det är skäl att i lag stadga om det huvudsakliga innehållet i den övervakning som hör till ungdomsstraffet. Därför innehåller paragrafen ett stadgande om att den domde regelbundet skall ha kontakt med sin övervakare. Övervakaren och den övervakade skall regelbundet träffas hemma hos någondera eller på någon annan lämplig plats. För att övervakningen skall kunna fylla de mål som ställs på den när det gäller att stöda och hjälpa den unga personen, skall den åtminstone i början av övervakningstiden vara tillräckligt intensiv. Eftersom de enskilda fallen dock kan vara mycket olika sinsemellan, är det inte möjligt att i lagen fastställa t.ex. hur många gånger per vecka eller månad som övervakaren och den övervakade skall träffas.

Om övervakarens uppgifter stadgas i 8 §.

På samma sätt som i fråga om samhällstjänst kan tjänstgöringsplatser lämpligen ordnas av offentliga samfund eller offentliga rättsliga föreningar samt olika sammanslutningar och stiftelser som inte bedriver verksamhet i vinstsyfte. Erfarenheterna från försöksverksamheten med samhällstjänst visar att det inte har varit något stort problem att hitta tjänstgöringsplatser. Beträffande ungdomsstraffet som är avsett för problemungdomar kommer det antagligen att krävas större ansträngningar att ordna tjänstgöringsplatser än vad verkställigheten av samhällstjänsten förutsätter. De som döms till ungdomsstraff har ofta inte den yrkeskunskap och arbetserfarenhet som de vuxna som döms till samhällstjänst. Dessutom kan det låga antalet ungdomstjänsttimmar i vissa fall göra det svårt att hitta arbetsuppgifter som är lämpliga med tanke på tjänstgöringsplatsen. I praktiken kommer därför den oavlönade delen av ungdomsstraffet uppenbarligen att för det mesta fullgöras i ungdomsväsendets olika arbetsverkstäder. I undantagsfall

kan också Kriminalvårdsföreningen fungera som tjänstgöringsplats. Detta kan vara nödvändigt t.ex. i sådana fall när den dömda kräver en särskilt intensiv övervakning eller när en lämplig tjänstgöringsplats inte annars kan ordnas.

Fastän tjänstgöringen är relativt kortvarig skall den till sitt innehåll om möjligt vara sådan, att den ökar den unga personens ansvarskänsla och främjar hans sociala relationer. Det är därför bäst att placera arbetsuppgifterna och den övriga verksamheten i den unga personens normala livsmiljö. Som tjänstgöringsplatser kan de ungas arbetsverkstäder erbjuda förutom regelbundna och övervakade arbetsuppgifter också möjligheter att knyta kontakter med den egna närmiljön samt skapa möjligheter för en helhetsgenomgång av den ungas livssituation. Goda erfarenheter av korta "arbetsförhållanden" för unga har man också fått under medling av brottmål och tvistemål när den unga genom arbete har ersatt de skador som han förorsakat.

5 §. *Inledande av verkställigheten.* Verktälligheten av ungdomsstraff skall enligt 1 mom. inledas utan dröjsmål efter att domen blivit verkställbar. Förutom laga kraft vunna domar är enligt 30 kap. 22 § rättegångsbalken även avgöranden som hovrätten har fattat som besvärinstans verkställbara. En så snabb verkställighet som möjligt är i allmänhet önskvärd och nyttig ur den dömdes synvinkel. Detta är fallet i synnerhet när den dömda är en ung person, som borde få veta vilken påföljd han får för sitt brott så fort som möjligt efter det brottet begåtts. Kriminalvårdsföreningen skall därför se till att verkställighetsplanen fastställs utan dröjsmål. Handlingarna bör sändas till Kriminalvårdsföreningen för verkställighet så snabbt som möjligt.

Med den dömdes samtycke kan verkställigheten av ungdomsstraff enligt 2 mom. påbörjas redan innan domen har vunnit laga kraft. Detta är möjligt om den dömda har nöjt sig med avgörandet till den del han har dömts till ungdomsstraff, t.ex. när åklagaren eller målsäganden överklagar domen eller den dömda söker ändring i fråga om skadeståndet men nöjer sig med domen till övriga delar. Ett motsvarande stadgande finns i 5 § 2 mom. lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst och i 2 kap. 1 § 2 mom. lagen om verkställighet av straff. Det föreslagna stadgandet främjar för sin del att verk-

ställigheten av ungdomsstraffet sker utan dröjsmål.

När domen överklagas kan det hända att den dömda efter samtycke redan har börjat avtjäna ett ungdomsstraff, men en högre rättsinstans dömer ut ett annat straff. I praktiken är det inte möjligt att i verkställighetsskedet dra av ett redan avtjänat ungdomsstraff från ett fängelse- eller bötesstraff, om det inte i lagen definieras hur ungdomsstraffet och övriga straff motsvarar varandra. Detta skulle likväl vara synnerligen besvärligt med tanke på ungdomsstraffets innehåll. Det föreslås därför att i 3 mom. skall stadgas, att domstolen skall beakta ett redan avtjänat straff i samband med att ett annat straff döms ut. På detta sätt kan man undvika ett dubbelt straff för samma brott. Domstolen skall pröva hur långt fängelsestraff eller hur många dagsböter som det redan avtjänade ungdomsstraffet skäligen motsvarar och göra ett motsvarande avdrag från straffet. Uppgifter om ett eventuellt ungdomsstraff får domstolen från straffregistret och uppgifter om verkställighet av straffet från Kriminalvårdsföreningen.

I 4 mom. föreslås ett stadgande om preskription av verkställigheten av ett utdömt ungdomsstraff. Det föreslås att preskriptionstiden regleras på samma sätt som preskriptionen av bötesstraff enligt 8 kap. 11 § strafflagen. Verktälligheten av straffet förfaller alltså inom en viss tid från den dag då den laga kraft vunna domen gavs. Preskriptionstiden föreslås bli tre år. En så här kort preskriptionstid är motiverad eftersom den dömda efter tre år från det att han dömdes till ungdomsstraff är 18—20 år och det inte längre är ändamålsenligt att verkställa ett tre år gammalt ungdomsstraff. Om verkställigheten av ett utdömt ungdomsstraff igen avbryts av någon orsak som beror på den dömda, skall man förfara enligt 10 §.

6 §. *Verktällighet av flera ungdomsstraff.* Stadgandena i 10 kap. 21, 21 a, 22, 22 a—22 e och 23 §§ rättegångsbalken, vilka gäller laga domstol i brottmål, reviderades genom en lag som trädde i kraft den 1 april 1992. Avsikten med stadgandena är att flera brott som har begåtts av samma gärningsman skall behandlas på samma gång i en domstol. Även när domstolen dömer till ungdomsstraff är det ändamålsenligt att flera brott behandlas på samma gång. Härvid utsätts enligt 2 § 2 mom. i lagförslaget endast ett ungdomsstraff.

I undantagsfall kan en ung person emellertid även ha flera ungdomsstraff att avtjäna, vilka dömts ut i olika rättegångar. Så är fallet t.ex. när det andra brottet har begåtts efter att ett ungdomsstraff redan har dömts ut för det första brottet, men denna dom har ännu inte vunnit laga kraft och övervakningstiden har inte börjat. Enligt förslaget skall i paragrafen stadgas i fråga om samtidig verkställighet av flera ungdomsstraff att övervakningstiden skall upphöra när den längsta ikraftvarande tiden slutar. Övervakningstiden blir alltså inte längre på grund av att det finns flera än ett ungdomsstraff att avtjäna. En förlängning av övervakningstiden skulle i praktiken vara svår att genomföra, och genom en förlängning på några månader skulle man knappast uppnå någon sådan fördel att det skulle finnas skäl därtill. Eventuella problem som uppstår av att flera övervakningstider överlappar varandra kan lösas i verkställighetsplanen.

Om den dömde på samma gång skall avtjäna flera ungdomsstraff, skall tjänstgöringstimmarna för ungdomstjänsten enligt denna paragraf sammanräknas vid verkställigheten. Tillvägagångssättet är detsamma som då flera fängelsestraff verkställs på samma gång enligt 2 kap. 1 a § lagen om verkställighet av straff. Enligt förslaget skall maximiantalet tjänstgöringstimmar ungdomstjänst vara 80, dvs. 20 timmar mera än maximiantalet i fråga om en ungdomstjänst. En längre tjänstgöringstid än denna kan bli oskäligt tung för den unga personen och leda till att man skulle bli tvungen att omvandla ungdomstjänsten till ett annat straff enligt 11 §.

7 §. *Verkställighetsplan.* Enligt 1 mom. är det Kriminalvårdsföreningen som svarar för verkställigheten av ungdomsstraffet. Kriminalvårdsföreningen sköter redan nu motsvarande uppgifter när det gäller övervakningen av villkorligt straffade unga och vid verkställigheten av samhällstjänsten, och den har en sådan organisation som behövs för verkställigheten.

I 2 mom. föreslås att verkställighetsplanen skall uppgöras i samarbete mellan Kriminalvårdsföreningen, socialnämnden på den dömdes boningsort och övervakaren. Planen fastställs av Kriminalvårdsföreningen. I verkställighetsplanen skall beaktas de speciella drag som kännetecknar fallet och den till straff dömda unga personens egenskaper så, att den unga har möjlighet att iaktta de

föreskrifter som meddelas och fullgöra ungdomstjänsten i enlighet med planen. Om det mera detaljerade innehållet i planen stadgas genom förordning.

Många av de unga personer som döms till ungdomsstraff kan länge ha varit klienter vid socialbyrån i sin hemkommun på grund av orsaker med anknytning till barnskyddet. En del av dem blir socialbyråns klienter före rättegången, då socialbyrån med stöd av 15 § barnskyddslagen bevakar den unga personens fördel vid förundersökningen och domstolsbehandlingen. Innehållet i övervakningen och ungdomstjänsten bör kopplas ihop med det arbete som socialnämnden gör. Förutom att åtgärderna skall sammanjämkas är det även med tanke på barnets fördel viktigt att socialnämndens representant deltar i uppgörandet av verkställighetsplanen.

Eftersom det är fråga om avtjänande av ett straff kan en fastställd plan i allmänhet inte ändras, utan ändringar kan tillåtas endast av särskilda skäl. Ett sådant skäl kan t.ex. vara att den dömde får en ny arbetsplats på en annan ort, då det är skäl att även flytta övervakningen och utförandet av ungdomstjänsten dit. Det kan också gå så att det av en orsak som inte beror på den dömde inte längre är möjligt att utföra ungdomstjänsten på det sätt som bestämts i planen. I detta fall måste man på nytt planera hur den resterande delen av ungdomstjänsten skall utföras. De i praktiken vanligaste orsakerna till en ändring av planen kan vara den dömdes sjukdom eller en förändring i hans livssituation, t.ex. att han får en arbets- eller studieplats.

I 3 mom. föreslås ett stadgande enligt vilket den dömde skall höras vid uppgörande eller ändring av planen. Genom att höra den unga kan man försäkra sig om att de planerade arbetsuppgifterna lämpar sig för den dömde och att hans skolgång eller arbete inte utgör något hinder för den planerade tidtabellen. Det faktum att den dömde unga motsätter sig någon del av planen utgör inte i och för sig något hinder för att fastställa den. Det här innebär att den dömdes samtycke inte krävs för alla detaljer i planen. Det är dock naturligt att man vid uppgörandet av planen fäster tillräcklig uppmärksamhet vid den dömdes skäliga önskemål. I en sådan exceptionell situation när den unga trots försök inte kommer på plats för att höras kan man påbörja ett förfarande enligt 10 § för att bestämma en annan påföljd som

döms ut i stället för ungdomsstraffet.

8 §. *Övervakare.* Enligt förslaget skall i 1 mom. stadgas om förordnande av en övervakare. Information om en lämplig övervakare kan i allmänhet fås först när det finns vetskap om påföljdens närmare innehåll och om verkställighetsplanen. Det föreslås därför att övervakaren skall förordnas av Kriminalvårdsföreningen.

I 2 mom. föreslås ett stadgande om övervakarens huvudsakliga uppgifter. Han skall se till att verkställighetsplanen iakttas, dvs. övervaka att den dömda unga iakttar verkställighetsplanen och föreskrifter som har meddelats med stöd av den. Till detta hör att han regelbundet skall träffa den dömda på ett sätt som bestäms i planen. Övervakaren skall även hålla kontakt med den plats där ungdomsstraffet utförs, för att försäkra sig om att ungdomstjänsten utförs på det sätt som bestämts. Övervakaren kan även vid behov hålla kontakt med den dömdes föräldrar.

Fastän övervakningen är en del av straffet kan man med hjälp av den även stöda den dömda. Den unga kan behöva råd och vägledning av sin övervakare såväl för att klara av att utföra ungdomsstraffet som för att inte återfalla i nya brott. Samtal på tu man hand med övervakaren om det brott som gärningsmannen har begått och den följer skall utgöra en väsentlig del av övervakningen. Om övervakningens innehåll stadgas närmare genom förordning.

9 §. *Avtjänande av ungdomsstraff.* I denna paragraf stadgas om tidsgränserna för avtjänande av ett ungdomsstraff. Enligt 1 mom. skall ungdomstjänsten utföras inom den övervakningstid som domstolen har bestämt. För situationer när utförandet av ungdomstjänsten förhindras av andra orsaker än den dömdes egna försummelser skall Kriminalvårdsföreningen ha en möjlighet att förlänga övervakningstiden. Övervakningstiden skall kunna förlängas i flera repriser, dock så att den sammanräknade tiden av de förlängningar som Kriminalvårdsföreningen beslutar om inte får överskrida tre månader. Domstolen skall enligt förslaget ha en möjlighet att förlänga övervakningstiden ännu efter detta med högst sex månader. Av särskilda skäl kan domstolen anse straffet till fullo avtjänat. Eventuella situationer som kan förlänga avtjänandet av ungdomsstraffet på det sätt som avses i paragrafen kan t.ex. vara att den unga insjuknar eller orsaker som beror på

tjänstgöringsplatsen. Eftersom bestämmandet av övervakningstidens längd utgör en central del av ungdomsstraffet skall domstolen fatta beslut om större förlängningar. En långvarig sjukdom eller någon annan liknande särskild orsak kan utgöra en grund för att anse straffet till fullo avtjänat. Utgångspunkten skall härvid emellertid vara att en betydande del av ungdomsstraffet redan har avtjänats på behörigt sätt.

Om orsaken till dröjsmålet är den dömdes egna överträdelse skall saken avgöras enligt arrangemangen i 10 § 2 mom.

I 2 mom. stadgas om förfarandet i sådana fall när avsikten är att föra frågan om förlängning av övervakningstiden till domstol. Initiativrätten skall ligga hos Kriminalvårdsföreningen, som svarar för verkställigheten av ungdomsstraffet. Efter att ha fått en utredning av Kriminalvårdsföreningen skall allmänna åklagaren så snabbt som möjligt föra saken till domstol.

Enligt 3 mom. kan domstolen också i en sammansättning med en domare besluta om en förlängning av övervakningstiden av annan orsak än som följd av misskötsamhet eller anse straffet till fullo avtjänat. Skuldfrågan och utdömandet av ungdomsstraff har då tidigare avgjorts i fulltalig sammansättning. En rättegång enligt denna paragraf kommer i de flesta fall att gälla relativt klara fall när ungdomsstraffet inte hinner avtjänas till fullo inom utsatt tid. Saken kan naturligtvis också behandlas i fulltalig sammansättning, om sakens natur kräver det.

Domstolen kan avgöra saken utan att svaranden hörs förutsatt att denne bevisligen har getts tillfälle att bli hörd. Om svaranden är frånvarande när domen avkunnas, skall han underrättas om vilken dag saken avgjordes och om domstolens avgörande och dessutom tillsändas fullföljdsanvisningar. Det föreslagna förfarandet avviker från 25 kap. 4 § rättegångsbalken på så sätt, att ett meddelande skall sändas till den dömda i samtliga fall oberoende av innehållet i avgörandet. I övrigt skall i tillämpliga delar iakttas vad som stadgas om rättegången i brottmål.

10 §. *Behandling av överträdelse av villkoren.* I denna paragraf stadgas om förfarandet när den till ungdomsstraff dömda inte börjar avtjäna straffet eller underlåter att iakta villkoren i verkställighetsplanen. Paragrafen gäller däremot inte situationer när den dömda under övervakningstiden gör sig skyldig till ett nytt brott. Om förhållandet

mellan ungdomsstraffet och det straff som döms ut för ett nytt brott stadgas i 12 §.

Om den som dömts till ungdomsstraff handlar i strid med verkställighetsplanen eller föreskrifter som meddelats med stöd av den, skall Kriminalvårdsföreningen enligt 1 mom. ge honom en skriftlig anmärkning. Ett motsvarande stadgande finns i 7 § 2 mom. lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (1195/90). Den skriftliga anmärkningen kommer i fråga för överträdelser som inte kan anses allvarliga och som Kriminalvårdsföreningen inte anser nödvändiga att anmäla till allmänna åklagaren för att föra ärendet till domstol. För alldeles små förseelser, såsom försening i något enskilt fall, är det inte nödvändigt att ge en skriftlig anmärkning, utan i detta fall är det tillräckligt att övervakaren ger en muntlig anmärkning. I vissa situationer, t.ex. när en mycket liten förseelse upprepas, kan den dömda eventuellt också kallas till direktören för Kriminalvårdsföreningens distriktsbyrå för en tillrättavisning. Det väsentliga för att ungdomsstraffet skall fungera är emellertid att varje t.o.m. liten förseelse eller överträdelse av villkoren åtgärdas omedelbart.

Om grova överträdelser skall Kriminalvårdsföreningen enligt 2 mom. utan dröjsmål göra en skriftlig utredning till allmänna åklagaren. Som ett exempel på en grov överträdelse nämns i momentet att den som dömts till ungdomsstraff inte börjar utföra ungdomstjänsten. Detta stadgande kan för det första tillämpas när den som dömts till ungdomsstraff trots försök att nå honom inte ens kommer för att höras när verkställighetsplanen skall fastställas och det verkar synnerligen sannolikt att han inte kommer att börja utföra ungdomstjänsten. Stadgandet kan dessutom också tillämpas när den unga grovt bryter mot föreskrifterna i verkställighetsplanen och inte börjar avtjäna ungdomsstraffet. Det andra i stadgandet nämnda exemplet på en grov överträdelse är att den dömda avbryter verkställigheten. Även andra överträdelser av villkoren i verkställighetsplanen som kan anses grova kan leda till samma åtgärder. Såväl överträdelser av övervakningsföreskrifterna som överträdelser av villkoren för ungdomstjänsten kan vara grova på det sätt som avses i detta lagrum. Ett exempel på en grov överträdelse kan vara att den dömda flera gånger låter bli att träffa sin övervakare eller vägrar utföra de uppgifter som ingår i ungdomstjänsten.

Om Kriminalvårdsföreningen anmäler saken till åklagaren för fortsatta åtgärder, är det i allmänhet inte längre ändamålsenligt att fortsätta verkställigheten av ungdomstjänsten. Kriminalvårdsföreningen kan därför bestämma att ungdomstjänsten inte får påbörjas eller avbryta den. Enligt 8 § 1 mom. lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst är det obligatoriskt att i motsvarande situationer avbryta utförandet av tjänsten. I undantagsfall är det dock skäl att ge en ung dömd ytterligare en chans att utföra tjänsten även efter att saken har anmälts till åklagaren, eftersom också en ung person som grovt brutit mot villkoren kan komma på andra tankar och fortsätta att avtjäna straffet. Den ungas uppförande efter att processen med anledning av överträdelse av villkoren har startat kan vara av betydelse när domstolen enligt 11 § överväger en lämplig påföljd för brott mot villkoren.

Efter att allmänna åklagaren av Kriminalvårdsföreningen fått en sådan utredning som avses i 2 mom. skall han enligt 3 mom. utan dröjsmål vidta sådana åtgärder som saken kräver. Om han anser att det är fråga om ett grovt brott mot villkoren, skall han yrka på att straffpåföljden skall behandlas på nytt av den domstol som i första instans har dömt den unga till ungdomsstraff eller av tingsrätten på den ort där den dömda bor. Om åklagaren däremot inte anser att förseelsen är grov, skall han utan att vidta andra åtgärder meddela Kriminalvårdsföreningen sitt beslut, som skall fortsätta verkställigheten av straffet.

11 §. *Påföljder för överträdelse av villkoren.* Det ankommer på domstol att besluta om påföljder för grova brott mot villkoren för ungdomsstraff. Eftersom det även vid grova brott mot villkoren kan vara fråga om mycket olika situationer ges domstolen två alternativ. Som påföljd för underlåtelse att utföra ungdomstjänsten eller för överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen kan enligt 1 mom. övervakningstiden förlängas eller den dömda dömas till ett annat straff i stället för ungdomsstraffet. I 2 mom. regleras igen situationer när den dömda fortsättningsvis handlar i strid med villkoren i verkställighetsplanen trots att hans övervakningstid på grund av överträdelse av villkoren redan en gång tidigare har förlängts. Ärendet kan härvid på nytt föras till domstolen.

Enligt 1 mom. 1 punkten kan följden av överträdelse av villkoren vara en förlängning

av övervakningstiden. Detta alternativ kan vara ändamålsenligt t.ex. i situationer, när en stor del av ungdomstjänststimarna redan har utförts och övervakningstiden lider mot sitt slut. I syfte att säkra att den resterande delen av ungdomstjänsten blir utförd kan det vara på sin plats att förlänga övervakningstiden så att den fortgår så länge som det behövs för att ungdomstjänsten skall bli slutförd. En förlängning av övervakningstiden kan också vara en tillräcklig påföljd i en situation när den som underlåtit att avtjäna ett ungdomsstraff på nytt har börjat avtjäna sitt straff efter att åklagaren har fört ärendet som gäller överträdelse av villkoren till domstol.

Enligt 1 mom. 2 punkten kan domstolen i stället för ungdomsstraffet döma till ett annat straff som motsvarar den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. T.ex. i sådana fall när den unga mycket grovt har brutit mot villkoren för ungdomsstraffet eller när det verkar mycket uppenbart att den dömde inte kommer att fortsätta att avtjäna ungdomsstraffet är det motiverat att direkt använda denna möjlighet utan att övervakningstiden först förlängs enligt 1 punkten.

Eftersom ett ungdomsstraff inte, i motsats till samhällstjänst, döms ut i stället för ett annat straff, kan man inte ge domstolen entydiga anvisningar om vilket straff som i dylika fall skall dömas ut. I vårt straffsystem placerar sig snarast det villkorliga fängelsestraffet mellan böter och ovillkorligt fängelsestraff, och i detta mellanrum är också ungdomsstraffet avsett att placeras in. I stället för ett ungdomsstraff som inte alls har avtjänats kommer i praktiken i fråga just ett villkorligt fängelsestraff jämte tilläggsböter. Om det igen endast är en del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats, kan även ett kännbart bötesstraff svara mot den oavtjänade delen. Ett ovillkorligt fängelsestraff kommer däremot endast sällan i fråga i stället för ett ungdomsstraff, eftersom en förutsättning för att kunna döma till ett ungdomsstraff enligt 2 § är att det inte finns vägande skäl som kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Eftersom brottet ursprungligen har ansetts vara sådant, skulle det i de flesta fall vara motstridigt att ändra straffet till ett ovillkorligt fängelsestraff enbart på grund av överträdelse av villkoren.

Enligt 2 mom. kan en ung person, som trots en förlängning av övervakningstiden bryter mot villkoren i verkställighetsplanen, i stället för ungdomsstraffet dömas till ett

annat straff. Initiativet i saken skall tas av Kriminalvårdsföreningen på samma sätt enligt 10 § som när en överträdelse av villkoren första gången aktualiseras. Åklagaren kan även på samma sätt föra ärendet till domstol.

Enligt 3 mom. skall svaranden få tillfälle att bli hörd innan en påföljd för överträdelse av villkoren döms ut. Hörandet skall inte vara nödvändigt, utan ärendet kan avgöras trots svarandens frånvaro. Om svaranden är frånvarande när domen avkunnas, skall han underrättas om vilken dag målet avgjordes och om domstolens avgörande och dessutom tillsändas fullföljdsanvisningar. Det föreslagna förfarandet motsvarar i övrigt 25 kap. 4 § rättegångsbalken med den skillnaden, att ett meddelande skall sändas till den dömde i samtliga fall oberoende av den utdömda påföljden. I övrigt skall i tillämpliga delar iaktas vad som stadgas om rättegången i brottmål.

Ändring i en dom som getts med anledning av överträdelse av villkoren för ungdomsstraff kan enligt förslaget sökas enligt stadgandena i rättegångsbalken. Eftersom besvären har en suspensiv verkan på verkställigheten av tingsrättens dom, skall besvärsmålen enligt 4 mom. behandlas i bråds-kande ordning.

Enligt 2 kap. 6 § rättegångsbalken kan vid endomarsammanträde utdömas endast böter. När domstolen utsätter en sanktion för ett ungdomsstraff enligt 11 § kan den också som ett alternativ döma ut ett villkorligt fängelsestraff. Av denna orsak bör ärenden enligt 11 § behandlas i fulltalig sammansättning i tingsrätten.

I praktiken torde man ganska sällan bli tvungen att tillämpa den föreslagna 11 §, eftersom de unga personer som bryter mot villkoren i ungdomsstraffet sannolikt gör sig skyldiga även till nya brott under övervakningstiden. Om det nya brottet är så allvarligt att ett ovillkorligt fängelsestraff bör dömas ut för det, skall stadgandena i 10 § iaktas.

12 §. *Bestämmande av ett gemensamt straff.* Det är i praktiken ofta omöjligt att samtidigt avtjäna ett fängelsestraff och verkställa ett ungdomsstraff. Det föreslås därför att i denna paragraf skall stadgas om förhållandet mellan ett tidigare ungdomsstraff och ett nytt ovillkorligt fängelsestraff.

Paragrafens 1 mom. gäller för det första situationer när den som har dömts till ung-

domsstraff skall dömas till ett ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han begått innan han dömdes till ungdomsstraff. Om båda brotten skulle ha behandlats på samma gång, skulle domstolen ha kunnat bestämma ett gemensamt fängelsestraff för dem enligt 7 kap. strafflagen. Enligt det stadgande i 2 § 2 mom. som ovan redogjorts för skulle det även ha varit möjligt för domstolen att döma till ett ungdomsstraff för en del av brotten och för resten till ett annat straff. Eftersom den omständigheten när och i vilken ordning brotten uppdragas i allmänhet inte får inverka på gärningsmannens ställning, skall förhållandet mellan det nya fängelsestraffet och ett tidigare ungdomsstraff regleras med iakttagande av samma principer.

Detta moment gäller också sådana nya brott som har begåtts efter att ett ungdomsstraff har dömts ut men innan verkställighetsplanen har fastställts eller under ungdomsstraffets övervakningstid. Dessutom förutsätts att ett ovillkorligt fängelsestraff skall dömas ut för dessa brott. Det skulle vara inkonsekvent om överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen skulle kunna leda till att ungdomsstraffet omvandlas till ett annat straff enligt 11 §, medan ett brott som leder till ett ovillkorligt fängelsestraff inte skulle ha någon inverkan på ungdomsstraffet.

I dessa situationer kan domstolen bestämma ett gemensamt fängelsestraff för det brott som lett till ett ungdomsstraff och för det andra brottet. När det gemensamma straffet bestäms skall 7 kap. strafflagen iaktas. Det gemensamma fängelsestraffet kommer således att bli något strängare än det fängelsestraff som särskilt skulle ha dömts ut för det andra brottet. När ungdomsstraffet på detta sätt kommer att ingå i det gemensamma fängelsestraffet, skall från fängelsestraffet göras ett skäligt avdrag som motsvarar det redan verkställda ungdomsstraffet. Avdraget görs på samma sätt som i det fall som avses i 5 § 3 mom.

Eftersom det i allmänhet inte kan framläggas grunder för en samtidig användning av ett ovillkorligt fängelsestraff och ett ungdomsstraff kommer tillämpningen av detta stadgande som regel att leda till, att när det tidigare brottet eller ett brott som sedermera begås efter domens avkunnande men före ungdomsstraffets övervakningstid går ut leder till ett fängelsestraff, skall ungdomsstraffet ingå i detta straff. Enligt förslaget skall

det emellertid inte vara obligatoriskt att döma till ett gemensamt fängelsestraff, utan domstolen kan också låta ungdomsstraffet vara i kraft. Domstolen ges i saken en prövningsrätt närmast för sådana exceptionella situationer när endast en liten del av straffet återstår att avtjäna och den dömden inte förklaras häktad. I sådana fall hinner han avtjäna ungdomsstraffet till slut innan fängelsestraffet skall verkställas. Om det däremot är uppenbart att verkställigheten av ungdomsstraffet inte kan fortsätta på grund av det ovillkorliga fängelsestraffet, skall ett gemensamt fängelsestraff bestämmas.

Ett gemensamt straff kan inte bestämmas annat än i samband med att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Böter, ett nytt ungdomsstraff eller ett villkorligt fängelsestraff som döms ut för ett annat brott utgör inte något hinder för verkställigheten av ett tidigare ungdomsstraff och det finns således inte i praktiken något behov att ompröva straffet.

I 2 mom. föreslås ett stadgande enligt vilket Kriminalvårdsföreningen genast skall avbryta verkställigheten av ett ungdomsstraff när ett gemensamt fängelsestraff som avses i 1 mom. döms ut. Det är onödigt att fortsätta verkställigheten när ungdomsstraffet inte längre finns till. En fortsättning skulle kräva att den del av ungdomsstraffet som verkställs efter domen skall avdras från fängelsestraffet i verkställighetsskedet. För att undvika onödiga svårigheter är det enklast att verkställigheten avbryts omedelbart, fastän domstolens avgörande ännu inte har vunnit laga kraft.

Att fortsätta verkställigheten av ett ungdomsstraff kan vara meningslöst även i situationer, då man redan före domstolens avgörande kan räkna ut att ungdomsstraffet kommer att ingå i det gemensamma fängelsestraff som döms ut. Om den som dömts till ungdomsstraff exempelvis åtalas för ett så grovt annat brott att det är mycket sannolikt att han kommer att dömas till ett ovillkorligt fängelsestraff, är det inte alltid meningsfullt att han fortsätter att avtjäna ungdomsstraffet. Det föreslås därför att Kriminalvårdsföreningen kan avbryta verkställigheten av ungdomsstraffet efter att ha fått ett meddelande av åklagaren om ett sådant fall. I 8 § 1 mom. lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst finns ett motsvarande stadgande, enligt vilket samhällstjänsten alltid skall avbrytas. Eftersom det dock ibland

kan vara skäl att ge den unga personen en möjlighet att avtjäna sitt ungdomsstraff till slut oberoende av ett annat brott föreslås att avbrytandet skall vara beroende av prövning.

För klarhetens skull stadgas i 3 mom., att för flera ungdomsstraff som dömts ut vid olika tidpunkter får inte i efterhand bestämmas ett gemensamt ungdomsstraff. För flera brott som handläggs samtidigt utdöms endast ett ungdomsstraff enligt det föreslagna stadgandet i 2 § 2 mom. För de andra brotten kan igen bestämmas ett ungdomsstraff i en annan rättegång oberoende av gärningstidpunkterna. För ungdomsstraff föreslås alltså inte något sådant förfarande som finns för bestämmandet av ett gemensamt fängelsestraff, utan när ett ungdomsstraff döms ut iakttas samma princip som vid bestämmande av bötesstraff enligt 7 kap. 3 § strafflagen.

En förutsättning för att ett verkställt ungdomsstraff skall kunna avdras från ett gemensamt fängelsestraff är att domstolen har tillgång till uppdaterade uppgifter om avtjänade ungdomsstraff. Det föreslås därför i 4 mom. att allmänna åklagaren skall tillställa domstolen en utredning om hur mycket ett tidigare utdömt ungdomsstraff redan har hunnit verkställas. Åklagaren får dessa uppgifter av Kriminalvårdsförbundet som svarar för verkställigheten av ungdomsstraffet.

13 §. *Närmare stadganden.* Det föreslås att närmare stadganden om verkställigheten av ungdomsstraff kan utfärdas genom förordning. Ett utkast till förordning finns som bilaga till denna proposition.

14 §. *Ikraftträdande.* Det finns inget entydigt och klart svar på frågan om hur ungdomsstraffets stränghet ställer sig i relation till det villkorliga fängelsestraffets stränghet. I ett enskilt fall påverkas denna jämförelse såväl av ungdomsstraffets innehåll som det alternativa villkorliga straffets längd och de tilläggsåtgärder som eventuellt fogas till det sistnämnda straffet, nämligen tilläggsböter och övervakning. Ungdomsstraffets primära ställning som ett straff speciellt för ungdomar baserar sig inte så mycket på påföljdens stränghet som på de månsidigare möjligheterna att försöka påverka den ungas liv som det nya straffet erbjuder. I de fall igen när som jämförelseobjekt används korta villkorliga fängelsestraff utan övervakning eller andra tilläggsåtgärder kan ett ungdomsstraff med sina skyldigheter att delta kräva mer av den dömda än ett villkorligt

fängelsestraff. Jämförelsen mellan det villkorliga straffet och ungdomsstraffet försvåras också av att det villkorliga straffet är förknippat med möjligheten att verkställa det utdömda straffet.

Eftersom förhållandet mellan påföljdernas stränghet i viss mån lämnar rum för tolkning är det nödvändigt att stadga närmare om de tidsmässiga aspekterna i fråga om lagens tillämpning. Härvid kan man tänka sig två alternativ. Möjligheten att använda ungdomsstraff kunde vara beroende av antingen domstidpunkten eller gärningstidpunkten. I det förstnämnda fallet skulle man kunna döma ut ungdomsstraff genast när lagen har trätt i kraft, oberoende av när ifrågakvarande brott har begåtts. I praktiken skulle detta möjliggöra en retroaktiv tillämpning av lagen, dvs. ungdomsstraff skulle kunna dömas ut också för brott som har begåtts före lagens ikraftträdande. I det senare fallet skulle man kunna döma ut ungdomsstraff endast för de brott som har begåtts efter lagens ikraftträdande. Förutom ovan nämnda alternativ skulle man också kunna låta bli att stadga om saken. Denna sistnämnda lösning skulle emellertid leda till rättsosäkerhet, eftersom tillämpningen av den s.k. lindrigare lagens princip kunde vara problematisk just på grund av svårigheterna med en jämförelse av påföljdernas stränghet som behandlades ovan.

Enligt förslaget skall den nya lagen, som föreslås träda i kraft den 1 januari 1997, endast tillämpas på brott som har begåtts efter ikraftträdandet.

Användningen av ungdomsstraff vid brott som behandlas samtidigt, när en del av brotten har begåtts före lagens ikraftträdande och en del efter den, skulle leda till att det inte skulle vara möjligt att bestämma ett gemensamt straff för brotten. Användandet av ungdomsstraff skulle härvid leda till två skilda straff, t.ex. ett villkorligt straff och ett ungdomsstraff. I dylika situationer kan det ofta vara motiverat att använda något annat straff än ungdomsstraff, varvid ett gemensamt straff, t.ex. ett villkorligt straff, kan dömas ut för samtliga brott. Om man likväl anser att det är motiverat att döma ut ett ungdomsstraff, borde man inte till ett villkorligt straff som döms ut för brott som har begåtts före lagens ikraftträdande i dessa fall foga övervakning. I dylika situationer kan det vara motiverat att döma ut ett ungdomsstraff t.ex. när gärningsmannen redan tidiga-

re har ådömts flera villkorliga fängelsestraff och man i övrigt överväger att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff.

Lagen föreslås vara i kraft till slutet av 1999. Även efter detta skall 12 § 1 mom. i lagen samt stadgandena om verkställighet av straffet tillämpas. Lagen skall också tillämpas efter år 1999 när ärenden som faller inom lagens tillämpningsområde enligt 1 § behandlas i hovrätterna och högsta domstolen.

1.2. Förordningen om införande av strafflagen

15 a §. I paragrafen stadgas om förutsättningarna för åtalseftergift på skälighetsgrund och i konkurrenssituationer. Det föreslås att uppnådd förlikning särskilt skall nämnas i 1 punkten i paragrafen som en grund för åtalseftergift på skälighetsgrund. Skälighetsgrunden tillåter redan nu åtalseftergift när gärningsmannen försöker avstyra eller avlägsna verkningarna av sitt brott. I förarbetena till den revidering av stadgandena om åtalseftergift som trädde i kraft 1991 konstateras, att just medling kan anses som ett exempel på en situation när avstyrande av brottets verkningar som avses i lagrummet lämpar sig. För att öka medlingens tyngd och säkra enhetligheten i praxis föreslås stadganden om saken direkt i lagtexten.

Man sätter ofta likhetstecken mellan medling och de kommunala medlingsprojekten som pågår i flera kommuner. En av grunderna för lagändringen är också den snabba ökningen av denna verksamhet. Förlikning som uppnåtts mellan gärningsmannen och målsäganden begränsar emellertid inte tillämpningen av stadgandet endast till den kommunala medlingsverksamheten. Även andra avtal mellan parterna kan beaktas. Lagen förutsätter inte heller att medlingsavtalet redan skall ha uppfyllts, fastän betydelsen av ett uppfyllt medlingsavtal i sig är en vägande grund för åtgärdseftergift. Å andra sidan framskrider medlings- och åtalsprocesserna i sin egen takt och liksom uppfyllandet av medlingsavtalet är de ofta beroende av faktorer som gärningsmannen inte råder över. Det skulle vara orättvist att försätta de som är misstänkta för brott i olika ställning t.ex. beroende på betalningsförmåga eller beroende på hur snabbt medlingen har kommit igång och hur snabbt man har kommit framåt i saken. Uppfyllandet av offrets ersätt-

ningsintressen är endast en - om än viktig - faktor som medlingens värde och betydelse grundar sig på. Det nu anförda gäller i tillämpliga delar även när parterna trots gärningsmannens strävanden inte lyckas uppnå förlikning. Även om en åtgärdseftergift i dessa fall inte kan grundas på en uppnådd förlikning mellan parterna, kan gärningsmannens villighet till medling mycket väl anses som i lagrummet avsett gärningsmannens övriga handlande för att avstyra verkningarna av sitt brott.

Enligt förslaget skall medlingens inverkan som grund för åtalseftergift bedömas enligt två kriterier. Åtalseftergift förutsätter att avstående från åtal inte strider mot ett viktigt allmänt eller enskilt intresse och att en rättgång eller ett straff bör anses oskäligt eller oändamålsenligt. Dessa begränsande kriterier täcker delvis varandra.

Hänvisningen till ett viktigt allmänt intresse innebär bl.a., att medlingen skall vara opartisk och fylla de krav som rättsskyddet ställer. Det i lagen nämnda enskilda intresset innehåller bl.a. tanken att skadeståndsbeloppen i det stora hela skall motsvara allmän skadeståndspraxis, och ifall man avviker från denna praxis skall båda parterna vara fullt medvetna om detta. Medlingen skall med andra ord bygga på frivillighet och basera sig på riktig information om fakta och rättsordningen.

I skälighets- och ändamålsenlighetsprövningen är det delvis fråga om samma sak. Enligt dessa kriterier skall också bl.a. brottets grovhet beaktas, vilket krav delvis ingår redan i kravet på allmänt intresse. Också medlingsprocessens innehåll och betydelse skall beaktas. Medlingen innebär ofta ett öppet moraliskt ansvarstagande för brottet. Ett beslut om åtalseftergift kan i fråga om en gärningsman som genomgått en sådan process lätt försvaras med att rättsprocessen ofta är antingen oskäligt eller oändamålsenligt.

Det föreslås att 2 punkten i paragrafen skall ändras så att reformen av stadgandena i 7 kap. strafflagen om bestämmande av gemensamt straff, vilken trädde i kraft 1992, skall framgå av lagrummet. I och med nämnda reform avstod man i sådana fall då saken gäller flera brott från att bestämma straffet på olika sätt enligt de olika formerna för sammanträffande av brott. För brotten bestäms nu ett gemensamt straff med tillämpning av principen om enhetsstraff.

1.3. Strafflagen

3 kap. Om grunder, som utesluta eller minska gärnings straffbarhet

5 §. I paragrafens 3 mom. stadgas om domseftergift. Grunderna för åtals- och domseftergift motsvarar till stor del varandra. I denna fråga har domstolarna emellertid fått en något större prövningsrätt, vilket framgår av att ordalydelsen i lagrummen i viss mån skiljer sig från varandra. Medlingens betydelse som grund för domseftergift skall bedömas på samma grunder som i samband med åtalseftergift. Uppnådd förlikning skall alltså nämnas som en omständighet som gör det möjligt att meddela domseftergift genom tillämpning av skälighetsgrunden i 3 punkten i momentet. När domstolen överväger medlingens betydelse som grund för domseftergift skall den fästa uppmärksamhet vid samma rättsskyddsaspekter som framfördes ovan i samband med åtalseftergift. Av lagtekniska skäl skall dessa aspekter i detta sammanhang beaktas genom den skälighets- och ändamålsenlighetsprövning som lagen förutsätter. Det kan således anses både oskäligt och oändamålsenligt att döma ut ett straff när parterna frivilligt och välinformerade har förlikts på ett sätt som tillfredsställer vardera. Däremot är det kanske inte oändamålsenligt att döma ut ett straff, om gärningsmannen har utövat påtryckning på offret för att få medling till stånd eller t.ex. gång på gång tack vare sin goda förhandlingsförmåga lyckas åstadkomma en förlikning med offren.

Skälighets- och ändamålsenlighetsprövningen förutsätter också att man fäster uppmärksamhet vid brottets natur och dess art. Fastän gärningsmannen och offret skulle uppnå förlikning om skadeståndet för ett stort ekonomiskt brott, kan man inte enbart på denna grund anse det oändamålsenligt att döma till ett straff med tanke på det straffrättsliga systemets målsättningar.

Det föreslås att 3 mom. 4 punkten i paragrafen skall ändras så att reformen av stadgandena i 7 kap. strafflagen om bestämmande av gemensamt straff, vilken trädde i kraft 1992, skall framgå av lagrummet. Ändringen motsvarar den föreslagna ändringen av stadgandena om åtalseftergift för vilken redogörs ovan i avsnitt 1.2.

11 §. Tiden i rannsakningsfängelse eller något annat frihetsberövande som skett in-

nan domen avkunnas skall under de förutsättningar som stadgas i denna paragraf avräknas från ett frihetsstraff på viss tid, böter eller skiljande från utövning av tjänst. Avdraget grundar sig på att gärningsmannen redan före domen har blivit utsatt för frihetsberövande, och denna frihetsberövelse skall kompenseras genom att avräkna tiden från straffet. På samma sätt som ovan nämnda straff är även ungdomsstraffet delbart så att det går att göra avdrag från det. Det finns därför inget skäl att inte göra avdraget.

Det föreslås att den sista meningen i paragrafen kompletteras med ett omnämnande av att ungdomsstraffet är en sådan påföljd från vilken ett frihetsberövande skall avräknas. Eftersom övervaknings- och tjänstgöringstiden i samband med ungdomsstraff inte direkt kan jämföras med tid i rannsakningsfängelse, skall frihetsberövandet beaktas i skälig mån. Motsvarande avdrag som grundar sig på skälighet skall göras även enligt 5 § 3 mom. och 12 § 1 mom. i den föreslagna lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff.

Det föreslås att två justeringar av teknisk natur samtidigt görs i paragrafen. När det nuvarande stadgandet kom till fanns tukthusstraffet ännu, vilket är anledningen till att det i början av paragrafen stadgas att avdraget skall göras från ett frihetsstraff på viss tid. Efter att tukthusstraffet avskaffades gäller stadgandet ett fängelsestraff på viss tid, och ordet frihetsstraff föreslås därför bli ersatt med ordet fängelsestraff. I tredje meningen i paragrafen stadgas om avdrag av frihetsberövande från skiljande från utövning av tjänst, som enligt strafflagens reviderade stadganden om tjänstebrott (792/89) inte längre är en straffrättslig påföljd. Det föreslås därför att omnämnandet av skiljande från utövning av tjänst skall strykas. I övrigt kvarstår paragrafen i oförändrad form.

1.4. Straffregisterlagen

Förslaget till lag om försöksverksamhet med ungdomsstraff är uppgjort så att domstolen i och för sig inte behöver några straffregisteruppgifter när den dömer ut ett ungdomsstraff. Det är emellertid inte möjligt att tillämpa lagens 12 §, om domstolen inte har uppgifter om tidigare utdömda ungdomsstraff.

Enligt straffregisterlagen (770/93) skall i straffregistret antecknas uppgifter om följande

de påföljder: ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst, villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, avsättning och samfundsbot som dömts en juridisk person. Uppgifter om bötesstraff antecknas däremot inte i straffregistret. Eftersom ungdomsstraffet är avsett att vara en påföljd som är strängare än böter är det konsekvent att även det antecknas i straffregistret.

2 §. I 1 mom. räknas upp vilka domstolsavgöranden som skall antecknas i straffregistret. Förteckningen föreslås bli kompletterad med ett omnämnande av ungdomsstraff.

10 §. I 1 mom. stadgas om utplånande av uppgifter ur straffregistret. Uppgifter om villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, avsättning och samfundsbot utplånas ur registret sedan fem år förflutit från det den lagkraftvunna domen gavs. Eftersom ungdomsstraffet i fråga om stränghet kan jämföras med dessa påföljder och då man inte längre efter det behöver uppgifter om ett ungdomsstraff, föreslås att i punkten i momentet kompletteras med ett omnämnande av ungdomsstraff.

1.5. Lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel

Sakskador som orsakats av den som dömts till samhällstjänst medan han utför arbete som hör till samhällstjänsten ersätts under vissa förutsättningar med stöd av 8 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel. Även den som dömts till ungdomsstraff kan orsaka den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstående skada. Eftersom samhällstjänsten och ungdomstjänsten i fråga om innehållet står rätt nära varandra, är det skäl att också i fråga om ersättande av skada iakttä samma regler.

Av denna anledning föreslås att till förteckningen över sakskador som ersätts enligt 8 § 3 mom. lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel skall fogas skada som orsakats av den som dömts till ungdomsstraff medan han utför ungdomstjänst. På samma sätt som i fråga om samhällstjänst skall av statsmedel ersättas sakskador som den dömden orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstående medan han utför arbete eller någon annan uppgift som hör till ungdomstjänsten. Den ekonomiska betydelsen av denna lagändring är liten.

Ikraftträdelsestadgande. Lagen föreslås trä-

da i kraft samtidigt som lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff, dvs. vid ingången av 1997. Även om den sist nämnda lagen är tidsbestämd är det inte skäl att stadga att ändringen av ersättningslagen skall vara tidsbestämd, eftersom ungdomsstraff kommer att verkställas även efter att lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff har upphört att gälla. Om ändringen av ersättningslagen i sinom tid blir onödig, kan ändringen upphävas då.

1.6. Lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter

1 §. I paragrafen stadgas, att om en person som intagits i en särskild straff-, underhålls- eller vårdanstalt har ådragit sig kroppsskada som följd av ett olycksfall eller en i lagen om yrkessjukdomar avsedd yrkessjukdom i arbete som är underställt myndighets ledning och uppsikt, skall till honom erläggas skadestånd i enlighet med vad om skadestånd för olycksfall i arbete stadgas.

Enligt 3 mom. skall lagen även tillämpas på en person som utför samhällstjänst. Staten erlägger skadestånd för olycksfall som skett under samhällstjänst också när tjänstgöringsplatsen har ordnats av kommuner eller privata. Ungdomstjänsten, som är en del av ungdomsstraffet, skall för sin del vara en slags samhällstjänst som är avsedd för unga. Det föreslås därför att denna lag också skall gälla i fråga om ungdomstjänst.

Ikraftträdelsestadgande. Lagen föreslås träda i kraft vid ingången av 1997. I fråga om ikraftträdandet hänvisas till vad som anförs i avsnitt 1.5.

2. Närmare stadganden och bestämmelser

Enligt 13 § i den föreslagna lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff skall närmare stadganden om verkställigheten av lagen utfärdas genom förordning. Ett utkast till förordning finns som bilaga till denna proposition.

3. Ikraftträdande

Ibruktagandet av ungdomsstraffet kräver tid för att planera samarbetet mellan justitie- och socialmyndigheterna och de praktiska förberedande åtgärderna inom Kriminal-

vårdsföreningen kräver tid. Även inom justitieförvaltningens datasystem måste man hinna göra de ändringar som ungdomsstraffet medför. En av justitieministeriet tillsatt arbetsgrupp för planering av verkställigheten av ungdomsstraffet har emellertid redan delvis utrett ovan nämnda samarbetsfrågor och kartlagt de praktiska förberedande åtgärder som försöksverksamheten förutsätter. Med tanke på statistikföringen och den övriga uppföljningen av försöksverksamheten skulle betydande fördelar följa av att de föreslagna lagarna träder i kraft vid ingången av ett kalenderår. Det föreslås därför att de föreslagna lagarna skall träda i kraft vid ingången av 1997.

4. Lagstiftningsordning

Enligt förslaget skall försöksverksamheten med ungdomsstraff bedrivas inom ett begränsat geografiskt område. Till en försöksverksamhet inom ett begränsat geografiskt område anknyter frågan om lika behandling. Enligt 5 § regeringsformen är alla lika inför lagen. Denna princip omfattar kravet på lika bemötande i likadana fall. Med tanke på likställighetsprincipen är det problematiskt att gärningsorten eller den åtalades boningsort inverkar på påföljdens innehåll. För liknande gärningar kan inom försöksområdet

följa ett ungdomsstraff och utanför försöksområdet ett villkorligt straff.

Undantag från likställighetsprincipen kan göras på grund av ett allmänt godtagbart samhällsintresse. Grundlagsutskottet har ansett att man inte av 5 § regeringsformen kan härleda strikta gränser för lagstiftarens prövningsrätt när man strävar efter en reglering som samhällsutvecklingen i varje enskilt fall förutsätter. Införandet av en ny straffform i påföljdssystemet som främjar den ungas anpassning i samhället kan i och för sig anses som en grund som eventuellt berättigar till en begränsad avvikelse från kravet på lika behandling, som i allmänhet tolkas strikt. Om man kan planera verkställigheten av ungdomsstraffet så att det uppmuntrar och motiverar de unga, kan påföljden i bästa fall ha en förebyggande eller fördröjande inverkan på de ungas brottsliga karriär.

Lagen om en geografiskt avgränsad försöksverksamhet med samhällstjänst stiftades i tiden i grundlagsordning. När man dessutom beaktar den höga kravnivå som måste ställas på likställdheten i det straffrättsliga påföljdssystemet, bör även lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff enligt regeringens uppfattning stiftas i den ordning som 67 § riksdagsordningen stadgar.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om försöksverksamhet med ungdomsstraff**

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen föreskriver, stadgas:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas i brottmål som avgörs av Esbo, Helsingfors, Joensuu, Tammerfors, Vanda, Vasa och Åbo tingsrätter.

Lagens 12 § 1 mom. tillämpas likväl vid alla tingsrätter.

Lagen tillämpas också när mål som enligt 1 mom. hör till dess tillämpningsområde avgörs av en hovrätt eller av högsta domstolen.

2 §

Förutsättningarna för ungdomsstraff

Den som har begått ett brott innan han har fyllt 18 år kan dömas till ungdomsstraff, om böter med beaktande av hur allvarligt brottet är och omständigheterna vid brottet inte kan anses vara ett tillräckligt straff och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut.

För flera brott som lagförs samtidigt döms endast ett ungdomsstraff ut. Domstolen kan även för en del av brotten döma ut ungdomsstraff och för en del ett annat straff om vilket i tillämpliga delar gäller vad 7 kap. strafflagen stadgas.

Innan ett ungdomsstraff döms ut skall svarenden höras.

3 §

Ungdomsstraffets innehåll

Ungdomsstraffet består av ungdomstjänst och övervakning.

Till ungdomstjänst döms i minst 10 och högst 60 timmar. Ungdomstjänsten innebär

regelbundet oavlönat arbete under tillsyn samt uppgifter som utförs under handledning och främjar den sociala handlingsförmågan.

Till övervakning döms i minst tre månader och högst ett år. Övervakningstiden börjar när verkställighetsplanen fastställs.

4 §

Den dömdes skyldigheter

Den som dömts till ungdomsstraff är skyldig att följa verkställighetsplanen och föreskrifter som har meddelats med stöd av den. Han skall regelbundet ha kontakt med sin övervakare på det sätt som bestämts i planen och utföra de uppgifter som har anvisats honom.

5 §

Inledande av verkställigheten

Verkställigheten av ett ungdomsstraff skall inledas utan dröjsmål efter att domen har blivit verkställbar.

Verkställigheten av ett ungdomsstraff kan med den dömdes samtycke påbörjas innan domen har vunnit laga kraft, om den dömden har nöjt sig med avgörandet till den del han har dömts till ungdomsstraff.

Om verkställigheten av ett ungdomsstraff med den dömdes samtycke har påbörjats innan domen har vunnit laga kraft och ett annat straff senare döms ut för brottet, skall från straffet göras ett skäligt avdrag som motsvarar det redan verkställda ungdomsstraffet.

Verkställigheten av ett ungdomsstraff förfaller sedan tre år har förflutit från den dag då den laga kraft vunna domen gavs.

6 §

Verkställighet av flera ungdomsstraff

Om flera ungdomsstraff har delvis gemensam övervakningstid, upphör övervakningen när den längsta ikraftvarande övervakningstiden slutar. Vid verkställigheten sammanräknas antalet timmar ungdomstjänst. Maximiantalet är dock 80 timmar.

7 §

Verkställighetsplan

Kriminalvårdsföreningen svarar för verkställigheten av ungdomsstraff.

Kriminalvårdsföreningen, socialnämnden på den dömdes boningsort och den övervakare som förordnats för den dömda uppgör en verkställighetsplan för ungdomstjänsten, som Kriminalvårdsföreningen fastställer. Planen får endast av särskilda skäl ändras efter att den har fastställts.

Den dömda skall höras när planen görs upp eller ändras.

8 §

Övervakare

Övervakaren förordnas av Kriminalvårdsföreningen.

Övervakaren skall se till att verkställighetsplanen iakttas. Han skall också genom att stöda och vägleda den dömda sträva efter att främja den dömdes möjligheter att klara sig utan att begå nya brott.

9 §

Avtjänande av ungdomsstraff

Ungdomstjänsten skall utföras inom den övervakningstid som domstolen har bestämt. Om ungdomstjänsten inte kan utföras inom denna tid av andra orsaker än de som nämns i 10 § 2 mom., kan Kriminalvårdsföreningen förlänga övervakningstiden med sammanlagt högst tre månader. Om ungdomstjänsten av ovan nämnda orsaker inte kan utföras inom den av Kriminalvårdsföreningen förlängda tiden, kan domstolen förlänga övervakningstiden med högst sex månader eller av särskilda skäl anse att straffet har avtjänats till fullo.

Om Kriminalvårdsföreningen vill föra saken till domstol, skall den göra en utredning om saken till allmänna åklagaren. Allmänna åklagaren skall utan dröjsmål föra saken till tingsrätten på den ort där den dömda bor eller den domstol som i första instans har avgjort det brottmål som lett till ungdomsstraff.

Tingsrätten är domför även med ordföranden ensam när den behandlar ett mål enligt 1 mom. Domstolen skall ge svaranden tillfälle att bli hörd innan målet avgörs. Om svaranden är frånvarande när domen avkunnas, skall han omedelbart underrättas om vilken dag målet avgjordes och om domstolens avgörande och dessutom tillsändas fullföljdsanvisningar. I övrigt skall i tillämpliga delar iakttas vad som stadgas om rättegången i brottmål.

10 §

Behandling av överträdelse av villkoren

Om den dömda handlar i strid med verkställighetsplanen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den, skall Kriminalvårdsföreningen ge honom en skriftlig anmärkning.

Om den som har dömts till ungdomsstraff inte börjar utföra ungdomstjänsten eller om han avbryter den eller på något annat sätt grovt bryter mot villkoren i verkställighetsplanen, skall Kriminalvårdsföreningen utan dröjsmål göra en utredning om saken till allmänna åklagaren. Kriminalvårdsföreningen kan samtidigt bestämma att ungdomstjänsten inte får påbörjas eller avbrytas.

Om allmänna åklagaren anser att den dömda har förfarit på det sätt som avses i 2 mom., skall han utan dröjsmål föra saken till tingsrätten på den ort där den dömda bor eller den domstol som i första instans har avgjort det brottmål som har lett till ungdomsstraff.

11 §

Påföljder för överträdelse av villkoren

Om domstolen konstaterar att den dömda har förfarit på sådant sätt som avses i 10 § 2 mom., kan den

1) bestämma att hans övervakningstid förlängs med högst ett år, eller

2.

Lag**om ändring av 15 a § förordningen om införande av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 15 a § förordningen den 19 december 1889 om införande av strafflagen, sådant detta lagrum lyder i lag av den 23 mars 1990 (301/90), som följer:

15 a §

Om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat, får allmänna åklagaren utöver vad 15 § 2 mom. stadgar, besluta om åtalseftergift när

1) en rättegång och ett straff skall anses oskäligen eller oändamålsenligen med hänsyn till uppnådd förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden eller gärningsmannens övriga handlande för att avstyra eller avlägs-

na verkningarna av brottet, gärningsmannens personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller när

2) brottet inte på grund av stadgandena om gemensamt straff väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

Denna lag träder i kraft den

199 .

3.

Lag**om ändring av 3 kap. strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 3 kap. 5 § 3 mom. och 11 § strafflagen, dessa lagrum sådana de lyder, 3 kap. 5 § 3 mom. i lag av den 23 mars 1990 (302/90) och 11 § i lag av den 2 juli 1973 (557/73), som följer:

3 kap.**Om grunder, som utesluta eller minska
gärnings straffbarhet****5 §**

Domstolen får lämna gärningen obestrafad, om

1) brottet, med hänsyn till sin menlighet eller gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet, skall anses ringa bedömt som en helhet,

2) brottet av särskilda skäl som hänför sig till gärningen eller gärningsmannen skall anses ursäktligt,

3) straffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till uppnådd förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden eller gärningsmannens övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet eller för att främja utredningen av det, gärningsmannens personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller om

4) brottet inte på grund av stadgandena om gemensamt brott väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

11 §

Om någon döms till fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken han varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn, skall domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. På samma sätt skall förfaras när frihetsberövandet har föranletts av något annat brott som i samband med målet varit föremål för åtal eller förberedande undersökning eller av att svaranden förordnats att hämtas till domstolen och på grund därav tagits i förvar. Om straffet är böter eller ungdomsstraff, skall frihetsberövandet avräknas i skälig mån, från böterna dock minst med hela den tid frihetsberövandet varat, eller anses som fullt avtjänat straff.

Denna lag träder i kraft den

19 .

4.

Lag**om ändring av 2 och 10 §§ straffregisterlagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § 1 mom. och 10 § 1 mom. 1 punkten straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/93), sådana dessa lagrum lyder i lag av den 22 december 1995 (1639/95), som följer:

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland dömts till ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst, villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, ungdomsstraff, avsättning eller lämnats obestraffad med stöd av 3 kap. 3 § strafflagen. I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1723/91). I straffregistret antecknas även uppgifter om avgöranden ge-

nom vilka en juridisk person har ömts till samfundsbot.

10 §

Uppgifter skall utplånas ur straffregistret enligt följande:

1) uppgifter om villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, ungdomsstraff, avsättning och samfundsbot sedan fem år förflutit,

Denna lag träder i kraft den 199 .

5.

Lag**om ändring av 8 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 8 § 3 mom. lagen den 21 december 1973 om ersättning för brottsskador av statsmedel (935/73), sådant det lyder i lag av den 27 mars 1992 (273/92), som följer:

8 §

Enligt denna lag ersätts dessutom sakskada som någon, som dömts till samhällstjänst enligt lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (1105/90) eller till ungdomsstraff enligt lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (/), medan han utför arbete eller uppgift som hör till samhälls- eller ungdomstjänsten har orsakat den

som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstående. Den som har ordnat tjänstgöringsplatsen skall också ersättas för vad han enligt 3 kap. 1 § 3 mom. skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående för skada som orsakats medan arbete eller uppgift som hör till samhälls- eller ungdomstjänsten utfört.

Denna lag träder i kraft den 199 .

6.

Lag

om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 § 3 mom. lagen den 30 december 1946 om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter (895/46), sådant det lyder i lag av den 14 december 1990 (1106/90), som följer:

1 §

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalt eller som enligt lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (1105/90) utför arbete som

hör till samhällstjänsten eller som enligt lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (/) utför arbete eller uppgift som hör till ungdomstjänsten.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 13 september 1996

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Kari Häkämies*

2.

Lag

om ändring av 15 a § förordningen om införande av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 15 a § förordningen den 19 december 1889 om införande av strafflagen, sådant detta lagrum lyder i lag av den 23 mars 1990 (301/90), som följer:

Gällande lydelse

15 a §

Om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat, får allmänna åklagaren, utöver vad 15 § 2 mom. stadgar, besluta om åtalseftergift när

1) en rättegång och ett straff skall anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till gärningsmannens handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet, hans personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller när

2) brottet inte på grund av vad som stadgas om sammanträffande av brott väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

Föreslagen lydelse

15 a §

Om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat, får allmänna åklagaren utöver vad 15 § 2 mom. stadgar, besluta om åtalseftergift när

1) en rättegång och ett straff skall anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till *uppnådd förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden* eller gärningsmannens övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet, *gärningsmannens* personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller när

2) brottet inte på grund av stadgandena om gemensamt brott väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

3.

Lag

om ändring av 3 kap. strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 3 kap. 5 § 3 mom. och 11 § strafflagen, dessa lagrum sådana de lyder, 3 kap. 5 § 3 mom. i lag av den 23 mars 1990 (302/90) och 11 § i lag av den 2 juli 1973 (557/73), som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Om grunder, som utesluta eller minska gärnings straffbarhet

5 §

Domstolen får lämna gärningen obestrafad, om

1) brottet, med hänsyn till sin menlighet eller gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet, skall anses ringa bedömt som en helhet,

2) brottet av särskilda skäl som hänför sig till gärningen eller gärningsmannen skall anses ursäktligt,

3) straffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till gärningsmannens handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet eller för att främja utredningen av det, hans personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller om

4) brottet inte på grund av vad som stadgas om sammanträffande av brott väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

Domstolen får lämna gärningen obestrafad, om

1) brottet, med hänsyn till sin menlighet eller gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet, skall anses ringa bedömt som en helhet,

2) brottet av särskilda skäl som hänför sig till gärningen eller gärningsmannen skall anses ursäktligt,

3) straffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till *uppnådd förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden* eller gärningsmannens övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet eller för att främja utredningen av det, *gärningsmannens* personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller om

4) brottet inte på grund av stadgandena om gemensamt brott väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

11 §

Dömes någon till frihetsstraff på viss tid för gärning, med anledning varav han varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn, skall domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse straffet till fullo utstått genom frihetsberövandet. På samma sätt skall förfaras, när frihetsberövandet föranletts av annat brott, som i samband med målet varit föremål för åtal eller förberedande undersökning, eller av att svaranden

11 §

Om någon döms till fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken han varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn, skall domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. På samma sätt skall förfaras när frihetsberövandet har föranletts av något annat brott som i samband med målet varit föremål för åtal eller förberedande undersökning eller av att

Föreslagen lydelse

svaranden förordnats att hämtas till domstolen och på grund därav tagits i förvar. Om straffet är böter eller *ungdomsstraff*, skall frihetsberövandet avräknas i skälig mån, från böterna dock minst med hela den tid frihetsberövandet varat, eller anses som fullt avtjänat straff.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Denna lag träder i kraft den 199 .

4.

Lag**om ändring av 2 och 10 §§ straffregisterlagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § 1 mom. och 10 § 1 mom. 1 punkten straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/93), sådana dessa lagrum lyder i lag av den 22 december 1995 (1639/95), som följer:

Gällande lydelse

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland dömts till ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst, villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, avsättning eller lämnats obesträffad med stöd av 3 kap. 3 § strafflagen. I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1723/91). I straffregistret antecknas även uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbot.

10 §

Uppgifter skall utplånas ur straffregistret enligt följande:

1) uppgifter om villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, avsättning och samfundsbot sedan fem år förflutit,

Föreslagen lydelse

2 §

I straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland dömts till ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst, villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, *ungdomsstraff*, avsättning eller lämnats obesträffad med stöd av 3 kap. 3 § strafflagen. I straffregistret antecknas dock inte uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen (1723/91). I straffregistret antecknas även uppgifter om avgöranden genom vilka en juridisk person har dömts till samfundsbot.

10 §

Uppgifter skall utplånas ur straffregistret enligt följande:

1) uppgifter om villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, *ungdomsstraff*, avsättning och samfundsbot sedan fem år förflutit,

Denna lag träder i kraft den 199 .

5.

Lag

om ändring av 8 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 8 § 3 mom. lagen den 21 december 1973 om ersättning för brottsskador av statsmedel (935/73), sådant det lyder i lag av den 27 mars 1992 (273/92), som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Enligt denna lag ersätts dessutom sakskada som någon, som dömts till samhällstjänst enligt lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (1105/90), medan han utför arbete som hör till samhällstjänsten har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstående. Den som har ordnat tjänstgöringsplatsen skall också ersättas för vad han enligt 3 kap. 1 § 3 mom. skadeståndslagen (412/74) har blivit skyldig att betala till utomstående för skada som orsakats medan arbete som hör till samhällstjänsten utförs.

Enligt denna lag ersätts dessutom sakskada som någon, som dömts till samhällstjänst enligt lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (1105/90) *eller till ungdomsstraff enligt lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (/)*, medan han utför arbete *eller uppgift* som hör till *samhälls- eller ungdomstjänsten* har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstående. Den som har ordnat tjänstgöringsplatsen skall också ersättas för vad han enligt 3 kap. 1 § 3 mom. skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående för skada som orsakats medan arbete *eller uppgift* som hör till *samhälls- eller ungdomstjänsten* utförs.

Denna lag träder i kraft den 199 .

6.

Lag

om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 § 3 mom. lagen den 30 december 1946 om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter (895/46), sådant det lyder i lag av den 14 december 1990 (1106/90), som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalt eller som enligt lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (1105/90) utför arbete som hör till samhällstjänsten.

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalt eller som enligt lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (1105/90) utför arbete som hör till samhällstjänsten *eller som enligt lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (/) utför arbete eller uppgift som hör till ungdomstjänsten.*

Denna lag träder i kraft den 199 .

Utkast

Förordning

om försöksverksamhet med ungdomsstraff

På föredragning av justitieministern stadgas med stöd av 13 § lagen den 199 om försöksverksamhet med ungdomsstraff (/):

1 §

Tillämpningsområde

Ungdomsstraff verkställs enligt denna förordning.

2 §

Verkställighetsmyndigheter

För verkställigheten av ungdomsstraff ansvarar justitieministeriets fängervårdsavdelning samt häradsfogdarna och länsmännen.

3 §

Verkställighetshandling

Den domstol som dömt till ungdomsstraff skall mata in uppgifterna om avgörandet i domsslutssystemet. En utskrift från datasystemet med uppgifter om avgörandet är verkställighetshandling. Om verkställighetshandlingen gäller vad som i 3 a § och 8 a § förordningen om verkställighet av fängelsestraff stadgas om verkställighet av fängelsestraff.

När högsta domstolen dömer till ungdomsstraff är en avskrift av utslaget verkställighetshandling.

4 §

Hur meddelanden sänds

Domstolen skall via domsslutssystemet sända ett meddelande till justitieministeriets fängervårdsavdelning om ungdomsstraffet på det sätt som stadgas i 2 § förordningen om verkställighet av fängelsestraff.

Fängervårdsavdelningen skall, sedan den har inhämtat en utredning om domen är verkställbar, utan dröjsmål sända verkställighetshandlingen till häradsfogden eller länsmanen på den dömdes hemort.

Då högsta domstolen förbjuder verkställighet av hovrättens utslag eller bestämmer att de skall avbrytas, skall fängervårdsavdelningen omedelbart anmäla detta till den häradsfogde eller länsman som har tillställts verkställighetshandlingen.

5 §

Samtycke till verkställighet av dom utan laga kraft

Den som dömts till ungdomsstraff, och som samtycker till att domen verkställs även om utslaget inte har vunnit laga kraft, skall ge sitt samtycke till häradsfogden eller länsmanen på hemorten, som utan dröjsmål skall meddela justitieministeriets fängervårdsavdelning att samtycke har givits. Fängervårdsavdelningen å sin sida skall anmäla att samtycke har givits till den domstol som har avgjort målet eller, om samtycke har givits efter att besvärstiden har löpt ut, till fullföljdsdomstolen.

6 §

Uppgörande av verkställighetsplan

Häradsfogde eller länsman skall sedan verkställighetshandlingen har kommit meddela den som dömts till ungdomsstraff vilken dag han senast skall anmäla sig för att göra upp verkställighetsplanen hos den av Kriminalvårdsförbundet distriktsbyråer som

ansvarar för verkställigheten av ungdomsstraffet. Utan särskilt skäl får denna dag inte sättas ut att infalla senare än 14 dagar efter att meddelandet givits. Kriminalvårdsföreningens distriktsbyrå skall underrättas om vilken dag som har fastställts och samtidigt skall verkställighetshandlingen sändas till den.

7 §

Verkställighetsplanens innehåll

I verkställighetsplanen skall bestämmas hur ofta och på vilket sätt den dömda skall hålla kontakt med sin övervakare, tjänstgöringsplatsen för ungdomstjänsten, tidtabellen och på vilket sätt ungdomstjänsten skall utföras.

8 §

Delgivning

Verkställighetsplanen skall utan dröjsmål delges den dömda enligt vad som stadgas om delgivning av stämning.

När verkställighetsplanen har delgivits den som dömts till ungdomsstraff skall Kriminalvårdsföreningen meddela justitieministeriets fängvårdsavdelning om delgivningsdagen.

9 §

Diarium

Kriminalvårdsföreningen får bok över hur varje enskilt ungdomsstraff avtjänas (*diarium*) på det sätt som justitieministeriet närmare bestämmer.

Sedan ungdomsstraffet har avtjänats skall Kriminalvårdsföreningen sända verkställighetshandlingarna samt diariet till justitieministeriets fängvårdsavdelning.

10 §

Efterlysning

Om den som har dömts till ungdomsstraff inte anträffas och det inte har gått att få reda på hans vistelseort, skall häradsfogden eller länsmannen sända verkställighetshandlingarna till justitieministeriets fängvårdsavdelning. Fängvårdsavdelningen skall utfärda en efterlysning, enligt vilken den dömda skall

uppmannas att inom utsatt tid ta kontakt med den stadsfogde eller länsman som ansvarar för verkställigheten, vid äventyr att en ny behandling av ungdomsstraffet i annat fall anhängiggörs.

11 §

Tjänstgöringsplatser för ungdomstjänsten

Ungdomstjänsten kan utföras på tjänstgöringsplatser som ordnas av offentliga sammanslutningar eller offentligrättsliga föreningar eller av andra sammanslutningar eller stiftelser som inte bedriver verksamhet i vinstsyfte.

Kriminalvårdsföreningen skall ingå ett avtal om hur ungdomstjänsten skall genomföras med en sammanslutning eller stiftelse som avses i 1 mom. I avtalet skall anges parternas rättigheter och skyldigheter samt vem som är kontaktperson på tjänstgöringsplatsen.

12 §

Förordnande av övervakare

Till övervakare skall förordnas en person som är anställd vid Kriminalvårdsföreningen. Av särskilt skäl en annan för uppgiften lämplig person som samtyckt härtill förordnas att bistå Kriminalvårdsföreningens arbetstagare. Till denna person kan av statens medel erläggas arvode och ersättning för kostnader.

Kriminalvårdsföreningen kan av vägande skäl efter att ha hört den dömda förordna en ny övervakare för honom, om övervakaren inte utan svårigheter kan sköta sitt uppdrag eller om genomförandet av verkställighetsplanen i övrigt kräver det.

13 §

Övervakarens uppgifter

Övervakaren skall

- 1) stöda den övervakade i hans dagliga strävan att klara sig i livet och i hans växande till ansvarsfullhet,
- 2) hålla kontakt med den övervakade på det sätt som bestämts i verkställighetsplanen,
- 3) vid behov hålla kontakt med den övervakades vårdnadshavare,
- 4) hålla kontakt med tjänstgöringsplatsen

och

5) meddela Kriminalvårdsföreningen hur övervakningen och ungdomstjänsten framskrider samt om överträdelse av föreskrifterna i verkställighetsplanen.

Övervakaren skall sköta sitt uppdrag så att övervakningen inte medför onödiga olägenheter för den dömda eller hans närmaste.

14 §

Meddelanden i ärenden som gäller ny handläggning av straffet

Åklagaren skall meddela den av Kriminalvårdsföreningens distriktsbyråer som gjort utredningen om sitt beslut att inte vid domstolen yrka på en ny behandling av ungdomsstraffet.

När ett yrkande om att ungdomsstraffet skall behandlas på nytt blir anhängigt i ett ärende i vilket ändring har sökts, skall domstolen meddela fullföljdsdomstolen om yrkandet.

Domstolen skall till Kriminalvårdsföreningen och justitieministeriets fångvårdsavdelning sända en meddelande om ett beslut

genom vilket den har dömt till ett annat straff i stället för ungdomsstraff.

15 §

Resekostnader

Kriminalvårdsföreningen betalar på ansökan de skäligena resekostnader som förorsakas av avtjänande av ungdomsstraff.

16 §

Närmare föreskrifter

Justitieministeriet meddelar närmare föreskrifter om verkställigheten av denna förordning och fastställer formulär för de handlingar som behövs.

17 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 199 .

